

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 23. avgusta 1865.

Gospodarske stvari.

Kmetijska in obrtniška razstava v Mariboru.

Iz programa mariborske razstave povzamemo, da bo omenjena razstava kmetijske družbe prihodnjega meseca septembra in da bo obsegala naslednje oddelke, namreč: 1. poljske pridelke, 2. vrtne pridelke in hmelj, 3. vina, 4. pridelke čbelarstva, 5. svilo- ali židoreje, 6. lesoreje, 7. mašine in razna orodja, 8. kmetijske izdelke, 9. živino in 10. kupčijsko in obrtniško blago. Pri tej razstavi se bo še posebno gledalo na to, da se štajarska vina in sadje dobro razglasijo in pa vnani kupči zvejo, kje se to ali uno vino, žlahno ali tudi prav navadno, kupiti more. Zato naj vsak vino- in sadjorejec v zapisnik zapisati dá, kje da stanuje, koliko ima vina ali sadja na prodaj, po kakošni ceni itd.

Morebiti da se zbor čbelarjev, ki ima v jeseni v Cmureku biti, za čas razstave preseli v Maribor.

Razpostavljene izvrstne reči se bojo slavile s častnimi diplomami, svetinjami in darili.

Odprè se razstava kmetijskih in obrtniških pridelkov 23. dne prihodnjega meseca, razstava živine pa 30. dne. Konec razstave z delitvijo daril in srečkanjem je 1. oktobra.

Vodstvo južne železnice je vožnino deležnikom razstave na polovico v vozéh 2. in 3. reda znižalo, pa tudi za blago za colni cent in miljo na 1 krajc.

Odbor želi, da bi se prav veliko reči poslalo v razstavo, pa da bi tudi prijatelji kmetijstva darovali v denarjih kaj, iz katerih se bojo naredile premije (darila) manj premožnim kmetom.

Mladi vincar.

Spisuje v podúk vinorejcem France Jančar na Štajarskem.

§. 1.

Od vinske trte ali trsa.

Vinska trta povsod raste, al vina povsod ne dá, ker ne dozori. Solnčna lega ji je najljubša, ako ni premokra in ne presuha. Plemén vinske trte štejejo okoli 4000.

Tù vam, predragi vincarji, popisujem samo nekatere trte izvrstne za vino, nekatere žlahne za vino in za zobanje. Vincar naj prve pozná, da pridelke najžlahneje kapljice uspešno in koristno na najvišjo stopnjo spravi, ter tako sebi in lastniku k blagostanju opomore.

Najpopred pa bo dobro nekoliko razjasniti izraze in imena, ki se po slovenskem Štajarju rabijo:

1. Rozga ali mladika je neposrednje dozorjena izrastlika iz stare trte.

2. Reznik, se imenuje mladika na eno, dve, tri ali štiri očka (očesa) obrezana.

3. Bik, konjič, butica, vtikanca, ker se v nekterih krajih s koncem v zemljo vtakne, se pravi mladiki na 8, 10, 12 in še več oček obrezani.

4. Čerunič, verunik, šparón, se imenuje mladika na 5 do 6 očes obrezana.

5. Ključ za rožnjenišnico, je mladika s 4 ali 5 očesi do 1 in pol čevlja dolga.

6. Vlačenca, je mladika pripognjena in v sredini v zemljo zakopana, kjer korenine požene; en konec se stare trte drži, drugi pa z dvema ali s tremi očesi, tudi v obliki bika, je zunaj zemlje; v zadnji podobi se z bičjem na količ priveže.

Za izvrstno žlahno vino so sledeče trte:

1. Rivček, grahorica, rizling (Klein-Riessling). Trta je majhna, les tenek, droben, grozdje majhno, večasi redko, prosto, večkrat svršnato na kratkem peceljnu; jagode so mesnate, tenke kože, večkrat plošnate, sladkega, prijetno-aromatičnega okusa, z dvema peškama. Raste najraje na južni in južno-zahodni strani brežin, da je le zavarovano ostrih vetrov; ljubi bolj težko ko lahko zemljo, akoravno je tudi s to in z vsako drugo zemljo zadovoljna. Obdeljuje se bolj nizko, rajše na reznike kot na bike; to grozdje popreje dozori in močno in žlahno vino dá.

2. Rivček, beli italijanski rizling (Weisser Wälschriessling). Trta je majhna, les droben in kratek, jagode rumeno-zelene, sladke, dišeče, tenke kože. Grozdje dá zeló stanovitno, žlahno, močno in krepko vino, vendar nima dišave — bouqueta — kot beli majheni rizling. Pozno dozori, zato ji solnčna lega in toplota najbolj služi; sicer pa jako rada raste tudi v pešeni zemlji in je veliko bolj rodovitna od malega rizlinga; tudi grozdje je večje. Ker ne raste močno v les, se ji le rezniki in kratki biki narezavajo.

3. Šipon, ki je po vsem slovenskem Štajarju najbolj razširjen, in je glavna trta štajarskih vin; že stoletja ga priporočujejo. Ker je vincarjem predobro znan, ga ni treba obširneje popisovati.

4. Rdeči traminec. Trta je majhna, grozdje majhno, gosto, zgoraj jako široko na kratkem peceljnu; jagode so sivo-rdeče, debele kože, sočnate, nježnega okusa, z dvema peškama. Vino dá izvrstno, prijetne slajave, ognjeno in stanovitno, katero se brž razvije in je že v mladosti jako prijetno. Nima toliko dišave, kakor rizling, pa je slajše in daljega trpeža, zato oba zmešana dasta žlahno izvrstno vino. Traminec najraje raste v zavetji, sicer pa povsod stori, v dobri zemlji, močno v les raste in dá slabeje vino. Najboljši je v globoko zrahljani zemlji. Mokrota mu ne služi; hoče bolj na bike kot reznike obrezan biti.

5. Žlahna mušica, rdeča, siva, siva zarana, bela (Klevner). Trta je srednje velikosti, požene precej dolge tenke, rdeče-rjave, črtaste in pi-

kaste mladike, katerih vršiči so nekoliko volnati; grozdje je majhno, gosto, rinčinasto, kdaj kaj svršnato, redkeje o vremenu, cvetju neprijaznem; pecelj je kratek, debel, rdeče-rjav; jagode ima podolgaste, večkrat okrogle, temno-modre, tenke kože z belo moko, prijetno sladkega okusa. Grozdje dá pravo žlahno vino. V dobrih letih že dozori konec avgusta. Povsod rada raste in rodi, dobro vino dá in s tem vrednost zemlje povzdigne.

6. Klešec, rumen, bel, siv (Ortlieber). Trta je majhna s kratkim lesom, jagode ima rumene (žolte), jako sočnate, s tenko kožo, sladke, z dvema peškama. Sila rodovitna trta je in toraj razširjenja vredna. Ta trta dá prijetno vino, toda brez moči, toraj se rado skazi, zmešano z drugim pa je prav dobro. Trta tudi v slabelih legah rada raste, o cvetji ji mokro vreme nič ne škoduje, rano dozori in povsod rada rodovitna raste, vendar grozdje o dolgi mokroti rado gnjije. Reže se na biki in reznike, kedar se ji gnojí. V slabih letinah bolje stori kot v dobrih.

Še več plemen trt bi se dalo popisati, ktere izvrstno vino dajejo, toda naj bo teh zadosti. Le nekatere žlahne trte za slabo vino, izvrstne pa za zobanje še hočemo omeniti in popisati, in sicer:

1. Bela žlahna trta (Weiser Gutedel). Trta močno raste, požene dolge rdeče-rjave, risaste in pikaste mladike; grozdje ima rahlo, svršnato, včasih gosto in prosto bolj dolgo; pecelj je dolg, tenek, rdeč, jagode so okrogle, tudi podolgaste, zeleno-rumene, rjavo-vmazane, tenke kože, svitle in z belo mreno prevlečene. Meso je nježno, sočnato, sladko dišečega pokusa, z dvema peškama. Kedar o cvetji dežuje, ima manjše jagode, vendar prav sladke. Vino dá slabo, lahko, mehko, brez moči, zato se mora v mladosti povžiti; po prvem zavrenji je boljše od rizlinga. Sadi se naj tam, kjer rizling in traminec ne dozorita. Za zobanje je kaj dober. Raste povsod in je tudi za brajde jako prikladna.

2. Rdeča žlahna trta (rother Gutedel). Trta je srednje velikosti; mladike so kratke, temno-rjave, z gostimi očesi, in bolj risaste; grozdje ima rahlo, redko, svršno; pecelj dolg, droben in nekoliko rdečkast; jagode so okrogle, rdeče, tenke kože, sočnate, sladkega pokusa, z dvema peškama. Trta je za vsako lego in povsod rodovitna, toda vino je lahko. Ljubi težko in večkrat pognojeno zemljo. Obrezuje se bolj na reznike; o cvetji je stalena, tudi za brajde sposobna. Rodovitnost se v 5. letu začne.

3. Krhljikovec (Krachgutedel). Jagode so velike z debelim mesom; ko jih zoblješ, pokajo med zobmi. Vino je boljše, ko od bele žlahne trte. Rada raste v močni zemlji na južni strani, in se prileže brajdam. O cvetji ji malo kaj škoduje, je rodovitna in dá velike lepe grozde, ki se dajo dalje hraniti, rano dozori.

4. Modri gosjonog (blauer Gänsfüssler). Za brajde najbolj sposobna trta; pozno dozori. Grozdje ima veliko, 10 do 12 palcev dolgo in zgoraj 6 palcev široko, gosto z večimi vrhi; pecelj je dolg in debel, v jeseni rdečkast; jagode so velike, stisnjene, podolgaste, črno-modre, z modro štupo prevlečene; meso je rdeče, sočnato, sladko-kislega pokusa. Dozori v zadnji polovici oktobra. Trta močno raste, in postane sčasoma več čevljev v okroglini debela. Mladike so jako močne in dolge, rdeče-rjave in brazdnate, njih vršiči so volnati. O cvetji je nježna trta, ji brž kaj škoduje.

4. Cesarska žlahna trta (kaiserlicher Gutedel). Trta ljubi dobro zemljo s kamenjem in čepinjami zmešano. V prvem letu slabo raste, v 3. in 4. letu pa jako močne, z debelimi strženi kratko-členate mladike požene, očesa imale 2 palca narazen; je sila rodovitna; reže se na roznike. Grozdje je veliko, rahlo, z večimi vrhi,

dostokrat en funt težko; jagode so rumeno-zelene, večkrat rjavo-vmazane, svitle, zeló sočnate, okrogle, sila debele tako, da ena tehta pol lota, s tenko pa trdno kožo, so toraj trpežne. O cvetji ji brž hladna mokrota škoduje, dozori konec avgusta, in je le za brajde na topli strani kacega poslopja.

5. Brenkova rdeča, siya (Bettlertraube). Rana trta ima veliko grozdje; je na Štajarskem doma.

6. Izabela. Trta je iz severne Amerike, z dišečim grozdom, kakor zemeljske jagode, srednje velikosti; jagode so črne, jako svitle, sivo-modre, podolgato-okrogle, mesnate. Dozori v začetku oktobra. Trta hitro raste, vsaka zemlja ji je dobra, se ne dá lahko uničiti. Obrezuje se najbolj na biki, je za brajde in blizo potov dobra. (Dal. prih.)

Gospodarska novica.

* Od 25. sept. do 6. oktobra t. l. bode v Zatecu (Saaz) na Českem splošna razstava za hmelj; to novico naznanjamo zlasti slovenskim pivarjem in dotičnim kupčijskim opravnikom vsled vabila zateške kmetijske podružnice.

Národne stvari.

Glasi domorodni o novem času.

Iz Kranjskega. A. D.

Tak ministerstvo Schmerlingovo je padlo in tistega nesrečnega „čakanja“, ki nas je čez štiri leta ko môra neusmiljeno tlačilo, bode, kakor se kaže, zdaj vendar enkrat konec. Tega moramo se še posebno mi Slovenci radovati, kajti odstopivše ministerstvo si je bilo ravnopravnost narodno za geslo vzelo, pa jo je več ali manj vsem narodom kratilo, posebno pa — nam Slovencem. Dne 7. maja 1861 sprejel je bil gospod državni minister naše poslance izročivše mu znano peticijo, v kateri se je med drugim posebno za vpeljanje slovenščine v uradnije in šole prosilo, prav prijazno in obljubil, da se bode ta reč v smislu ravnopravnosti narodne in prestolnega ogovora rešila. Zares lepa in vesela obljuba; al kaj pomaga, ko ni nikdar resnica postala! Še le potem, ko bi bil gospod minister našim poslancem rekel: „ta reč se bo rešila v smislu vaših ponemčenih uradnikov, katerim je obveljava slovenščine trn v peti“, potem bi bili brž vedeli, pri čem da smo. Zakaj, ko je naš poslanec gosp. Črne, zastoj čakavši rešenja te za nas toliko imenitne zadeve v smislu ravnopravnosti narodne, pet mesecev pozneje v drž. zboru interpelacijo zaradi obljubljene obveljave slovenščine po uradnijah zastavil, je ministerstvo, namesti da bi uradnikom dalo odlog, do kterega si morajo popolno znanje književnega jezika slovenskega pridobiti, ako hočejo še dalje med Slovenci službe obdržati, na vse okrajne gosposke slovenske zemlje z vprašanjem se obrnilo: je li res potrebno in mogoče slovenski jezik v kancelije vpeljati, ali pa bi bolj kazalo, še dalje pri nemščini ostati? — Tako je storilo ministerstvo, dasiravno je imelo do 20.000 veljavnih podpisov iz vseh krajev slovenske zemlje v rokah, ki so jasno in glasno razodevali želje in potrebe slovenskega ljudstva. Kdo se ne bi pri takem ravnanji zmislil na tistega moža, ki je rekel: Dobro vém, da je konj v tej dolini, vendar ga grem v ono iskat. In ker je bivše ministerstvo od svojega prvotnega načela — od ravnopravnosti narodne — tako odstopilo bilo, da je le velikonemške centraliste za edinoprave avstrijske patrijote imelo, vsem drugim pa in posebno nam Slovencom narodne pravice tako kratilo, da so se enkrat v državnem zboru z ministerskega stola celó besede čule:

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrileta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 30. avgusta 1865.

Gospodarske stvari.

Mladi vincar.

Spisuje v podúk vinorejcem France Jančar na Štajarskem.

(Dalje.)

§. 2.

Od gnoja.

Pregovor pravi: „kakoršno gnojnišče, takošen gospodar.“ Gnojnišče mora biti hlevu na senčni strani, ako to ni mogoče, naj se pri njem oreh ali kostanj zasađi, da gnoju senco dela in ga solnce ne osuši. Mora se pa tudi okoli gnojnišča graben skopati, da se deževnica in snežnica mimo gnojnišča odtekate. Gnojnišče naj bo nagnjeno proti jami, v katero se steka gnojnica. Ta jama mora biti na najnižji strani gnojnišča tako napravljena, da iz hlevov vsa gnojnica (scavnica) po žlebéh va-njo teče, preobilna pa in po gnojnišču polita se lahko spet v jamo cedí. Gnojnišče naj bo tako veliko, da se vsigdar z novo izkidanim gnojem vès gnojni kup enako na debelo pokrije.

Da boš vedno veliko gnoja imel, toraj tudi kruha, skrbi zato, da ti nikoli ne zmanjka zemlje na drugi strani gnojnišča, in ako je ni blizo, je navozi ali nanosi, da jo vsakrat na novo izkidani gnoj 3 do 4 palce in še več na debelo razgrneš in ž njo gnoj pokriješ. Ne opusti pa nikoli, z gnojnico vès kup brž politi, kar se mora vsak teden najmanj dvakrat, ako ni mogoče trikrat zgoditi. Za polivanje so najboljša majhna vedra z ročnikom. Tudi pepela na gnojnišče potrositi ne zamenarjaj. Sicer pa vse: blato, rušje, steno, saje, plevel, rožje, smeti itd. na gnojnišče spravlaj. Okoli hiše naj bo vse snažno.

Tako napravljeni gnoj je za njive, travnike, posebno pa še za vinograde dober; ni se bati, da bi se trta od gorkega novega gnoja smodila.

Vedi še to. Ako je svet, ktereга misliš gnojiti, peščen, moraš na gnojnišče ilovice nametati. Ako pa moraš ilovnati svet gnojiti, poskrbi si peska za gnojnišče: tako boš zboljšal rodívno zemljo. Tak gnoj se brez škode le v pletenih koših na vozovih izvaža, kjer ga je treba, in brž naj se podorje ali podkoplje. Sicer se pa mora z zemljo pokriti, kakor v goricah, kamor se v jeseni ali pozimi nanosi. Po travnikih se pa brž v jeseni raztrosi.

§. 3.

O grobanji.

Trta mora stati od trte najmanj dva čevlja; tako vspešno raste, gorkoto in zračje vživa, rada rodi in grozdje dozori. Kjer je praznega prostora, kar se vsako leto najde, če tudi se vinograd skrbno obdeluje, zakaj mraz, goba, miš, črv, matika, toča itd. veliko trt uniči,

naj se z grobanjem, vlačencami in vkoreninjenimi trtami iz rožjensnice napolni. Zato bo priden vincar že o pletvini prevdarjal, kje da so rečine, in ktera trta boljšega plemena naj se pripravi za jesensko ali spomladansko grobanje; šilharja, zeleniko in vsake take baže trte pa bo iztrebil, ker ne dozoriyo ali slabo vino dadó, vendar tako, da ne bo pustil praznega prostora, saj je „bolje nekaj kakor nikaj.“

O grobanji se jama skoplje dva čevlja, tudi pet, šest dolga, kadar se več starih trt hoče vložiti v eno jama, en čevelj široko in en čevelj do enega in pol globoko; stara trta se položi, mladike se varno razpostavijo in nekoliko dobre prsti na-nje dene, na to gnoja, potem se pa jama z zemljo napolni in potlači; mladike se porežejo do 2 očes. Tudi stara trta dobrega plemena z eno mladiko se tako pomladi. Da se mora na strmih brežinah dva čevlja in še čez globoko grobati in saditi, vsak vincar vé, ker tam voda največ prsti odnaša in tako gnjezdo na dan spravlja in trto slabí. Na bolj vlažnih krajih je treba globoke jame skopati, na dno vejnik vložiti, na to dobre prsti, potem trto, na njo spet dobre prsti in gnoja, zadnjič pa vse dobro zasuti in potlačiti. Sicer pa trta komaj čevelj globoko okoli sebe živež srka iz zemlje, in dobro stori.

Z vlačencami se najpred stanovitna rodna trta dobí. Ona se en čevelj globoko v sredini zakoplje; en konec vlačence se drži stare trte, drugi konec pa z dvema ali 3 očesi, tudi v obliki bika z 8 očesi, je zunaj zemlje, in se količu priveže; tako veliko grozdja dá; v jeseni se od stare trte odreže in tudi en čevelj globoko zakoplje, toda korenin ne otresati; s sprednjim koncem vlačence se pa ravná kakor sicer s trto. Tako postane na mestu stalna trta, ako se ne presadí.

Da vlačence morajo dolge mladike biti, se razume že iz zgoraj rečenega. Zato je dobro na bikih zadnje najdaljše mladike za vlačence osnovati; kar je pa na starem biku mladik, se močneje na reznike obrežejo, potlej pa se odreže tik glavne trte vse, in tudi s starino vred pokoplje, tako, da najmočnejša mladika na bikovem rezniku spet novo stanovitno trto dá. Tudi je dobro, ako vreme dopušča, iz rožjensnice eno ali dveletne vkoreninjene trte globoko do enega očesa zasađiti, ker se spomladi dostikrat opravila nakupičujejo.

Poslednjič še to. Kdor želi, da mu presajena trta že prvo leto rodi, naj spomladi zdravo mladiko v sredini upogne in jo v spleteni jerbas ali koš vloží, kakor sicer vlačenco v zemljo; naj jama skoplje, jerbas, v katerem je mladika, s prstjo napolni, in vse skupaj zakoplje, koncu mladike pa količ pristavi, da se nove mladike privežejo na-nj. V jeseni ali spomladi se iz zemlje vzame, ko se je konec pri stari trti odrezal, in se zakoplje na novem mestu z jerbasom in zemljo vred, pa

ne, da bi se v jerbasu vkoreninjena trta otresla. Tako hitro rodi, ker je v stari legi in zemlji.

Kdor hoče priljubljeno žlahno trto pomnožiti, naj zeleno mladiko ob Janževem v zemljo vloži in jo nekoliko s prstjo zasuje in zagrebi; tako raste na obeh straneh, v sredini korenine spusti; potlej se od trte odreže in presadi.

Rozge ali ključe naravnost med staro trto po vinogradu saditi, je brez vspeha. 13 let je moj vincar tako ravnal, pa sem zelo malo ali nič dočakal.

§. 4.

Od obrezovanja.

Pri tem opravilu naj si vincar zapomni kot poglavitno reč to, da bo trta pravo mero visoka, in sicer: ne niža od pol čevlja, in ne viša od čevlja. Ako je niža, pride grozdje na zemljo, ako je pa viša, bo grozdje kislo. Nizka trta močnejše raste, raje rodi in dozori.

Za biko in reznike se morajo vselej najmočnejše in dozorjene mladike odločiti, tako tudi za vlačence in ključe, najdaljše za prve, in od krepkih rodovitnih trt pa za poslednje osnovati.

Trte se obrezujejo svečana meseca, ako je mogoče. Tudi v jeseni ne škoduje, marveč še koristi, ker se obrezina usuši, očesa bolj s sokom napnejo in tako so trte rodovitnejše. Včasih jim je sneg dobra odeja. Vsigdar je pa najbolj obrezovati, ko muzga več ne kroži po trti, sicer veliko moči zgubi, ako se joče. Obrezovati se more vselej en palec nad očesom gladko brez razpokljine, da se prvo oko ne zalije in ne ususi.

Ako je trta slaba, se odrežejo tik debela vse izrastlike razun ene najmočnejše zrele mladike, ktera se obreže do 2 ali 3 očes; če je pa stara trta visoka, na najnižji mladiki; da trta niža ostane. Ako je pa trta močna, se ji bik in reznik pustita; vse druge izrastlike se pa gladko odrežejo. Nekatere trte so jako močne, ne le na sepih in mejicah, temuč tudi po dobro obdelanem vinogradu; tem naj se 2 reznika in bik, ali pa en reznik in 2 bika naložijo izmed najmočnejših mladik. Biki naj bodo, ako je le mogoče, zgornje najviše mladike, da trta nizka ostane, ker se biki drugo leto porazejo. Se vé, da se takim trtam prihodnje leto ne sme toliko naložiti; namesti teh pa bodo druge trte sposobne.

Nekatere trte jako v les rastejo, kakor: šilhar, izabela itd. Tem se po dva in še več bikov, pa en ali dva reznika pustita; prva trta sicer ne rodi, drugi pa ne škoduje.

Je pa tudi trta, ktera veliko kavrnik nastavi, grozdje se pa pouniči; taka trta naj se z boljšo pocepi ali izruje, inak nič ne pomaga.

Na brajdah so slobodno 3 ali 4 čevlje dolgi biki, ako je trta močna. Na velicah brajdah pri poslopjih se more tako ena trta počasi na vse kraje razpeljati, da veliko grozdja dá. Pred 4 leti sem neki trti 4 mladike na dolgost enega sežnja razpeljal; trta zdaj lepo raste in rada rodi; toda vino na brajdah ni dobro. Za brajde so večidel vse trte žlahnih plemen sposobne in najboljše.

Na čiruniče rezati ni varno, ker navadno na zgornje dve ali 3 očke žene, reznik s tremi očesi pa izostane, ne žene, in visok, krempljast, grd trs postane. Bolje kaže, ji dva krajša reznika naložiti.

Stara koža na trti se mora odrgniti, in jej vse nepotrebne gumpe, kremplji, odžagati; skorja pa obere in potrga.

Kadar toča poslednje dni maja ali prve dni rožnika (junija) trto potolče in so mladike zelo poškodovane, se zopet do enega očesa obrežejo; kajti upati je, da saj za reznike trta dozori, ako je le količkaj jesen lepa. Pozneje se že nič več ne dá storiti.

Ako pa je spomladanski mraz trti škodoval, se tudi do enega očesa obrežejo bolj odgnane mladike. Ravno tako je ravnati o smodu. V tem očesu se trta sopet oživi, da je še kaj sadu dočakovati. Eno leto se na tak način vsigdar pridobi. (Dal. prih.)

O pogozdevanji Krasa.

Vsacemu kraškemu domoljubu je članek v 33. listu „Novic“, kateri napoveduje prihod avstrijskega gozdnarskega društva iz Dunaja na Kras, gotovo z veseljem napolnil srce; znamenje resnično je tedaj to, da se hoče pustemu in skalovnemu Krasu zopet zeleno krilo ko bramba zoper silovito burjo, zatiravko te dežele, napraviti, ter njegovim revnim a pridnim in poštenim stanovalcem na boljši stan pripomoči. — Ne dá se tajiti, da tudi do sedaj se je po Krasu sém ter tje že veliko s pogozdovanjem trudilo; veliko tlake je že bilo z napravljanjem drevesnic, s presajo drevesec po gmajnah ali pašnikih, tudi s sejanjem raznih semen, s pisanjem skoraj po vseh časnikih; več javnih zborov se je iz tega namena že sešlo; dosti so si že komisije, poslane od slavne c. kr. deželne oblasti iz Trsta, za ovi cilj prizadevale, pa vse to je bilo z malo izjemki do sedaj nedosledno prizadetje. — Drevesnice, katerih pri več soseskah na gornjem Krasu nahajamo, mora se reči, da so prav izvrstne, iz njih se že prav plemenita drevesca na kviško dvigajo, sadike morale bi po presaji napredovati, ako bi se v pripravno zemljo skrbno presajale, in saj prvo poletje z vodo zalivale. Pa na Krasu vsako poletje vode še za navadne potrebe primanjkuje, zraven pa solnce skozi celih pet mesecev tako neusmiljeno pripeka, da sogreta tla skozi obutev pečejo. — Dosti se je iz domačih drevesnic in iz drugih dežel prinesenih drevesec po 2 do 5 let starih posadilo, namreč: dvoji hrast, graden in gnjilec, občni borovec, jesen, drobnice, lesnika, črni in beli gaber, dvojni brest, javor, klen itd. pa vse nedosledno, zakaj ta drevca so tako omagala, kakor riba, če jo iz vode na suho potegneš, in večidel so že v prvem letu, in leto za letom se popolnoma posušila, da še znamenja ni ostalo od njih. — Pa to nas nima, dragi rojaci, nikakor ob nado spraviti, čeravno je bilo dosti truda zastonj, a povsod ni bila taka, posebno pa poleg Bazovice in Rodika ne! tukaj so se skoraj vsa posajena drevca kaj lepo ukorenčila, in lepo v rasti napredujejo, ker jih po navodu domoljubnih gospodov umetno sadé in saj prvo poletje z vodo pridno zalivajo; to ti je edini pripomoček na plitvem Krasu, da se more drevo ukorenčiti, potem pa si že lože naprej pomaga. — Tudi po debelinah je treba sadikam z mokroto pomagati; to vidimo na priliko pri Senožecah v Lozi gosp. kneza Porcia, kjer je marljivi viši logar in grajščinski ravnatelj gosp. Filib. Pavlin več oralov s hojevimi, smrekovimi in borovčevimi sadikami zasadil, in s semenom razne jelovine nasejal. Te rasti so ti tako plemenite in lepe, da si lepših misliti ne moreš; pa kaj je pomagalo, da so take? Čeravno rastejo te sadike na najbolji gozdni zemlji, in so obdane z visokimi bukvami, ktere jih solnčnega pripeka nekoliko branijo, vendar jih g. Pavlin vsako poletje daje pridno z vodo zalivati, v ta namen si je tudi nalašč napravil kale, kamor se ob deževji voda steka. *)

Resnica dognana je, da na Krasu je vsa zemlja zelo plodna, da tedaj vsaka rast prav naglo na kviško gré, če je ne posmodi suša, ktera pa Krasu malo kadaj prizanese. Tedaj z mokroto se na Krasu ravno kot povsod rastlinam pomaga. — Naj bi se tedaj na Krasu

*) Želeti je, da bi se v gozdnarstvu in vseh sém spadajočih umetnostih visokoučeni Pavlin imenovani družbi pridružil. Pis.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtileta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrtileta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 13. septembra 1865. ~

Gospodarske stvari.

Iz zбора avstrijskega gozdnega društva.

Iz Postojne. — Prejšnji pondeljek, 4. t. m. zjutraj, je došel popotni zbor avstrijskega gozdnega društva po železnici v Postojno. Bilo je kacic trideset udov iz Českega, Avstrijskega, Štajarskega in od drugod, tudi stari pruski gozdni svetovavec pl. Pannewitz iz Vratislave, in iz Ljubljane dr. Orel, ud glavnega odbora kranjskega kmetijskega društva; vsemu zboru prednik je bil knez Colloredo-Mannsfeld. V Postojni so se zboru pridružili tukajšnji deležniki kranjskega kmetijskega društva, tudi poročniki iz Trsta in Gorice, med njimi g. Tomasini. Zbor se je tukaj, kakor na pragu kamnitega Krasa, hotel seznaniti z lastnijami tega sveta; tedaj je prva pot šla v Prestranek, ki stoji na lepi planoti, eno uro od Postojne. — Nekdaj je bil Prestranek mala grajščina in lastnina blagorodnih posestnikov, 1699. leta je bil kupljen za cistercijanski samostan v Zatičini, 1736. leta pa za cesarsko imetje. Ker so prestraniške planine v bližnici s postojnskimi, in oboje pripravne za konjsko pašo, so bile oboje v eno posestvo združene; kobilarija pa, ki je bila že od 1581. leta pri postojnskem gradu, je bila prestavljena v Prestranek, 1749. leta pa cesarski kobilarii v Lipici za podružnico pridjana, in k tej je bila 1802. leta še grajščina v Škuljah blizo Razdrtega priložena.

V Prestranku se dan danes odgojujejo mladi žebički in kobilice od prvega do tretjega ali četrtega leta, dokler se ne odločijo za posebno rabo; vse te mlade živine je do tristo glav. — Kar se tiče zboru gozdnega društva, mu je bila pot v Prestranek prav po njegovem namenu; zakaj ondi se ob enem in kratkem lahko pregleda vsa prijazna in neprijazna podoba kraških strani. Od daleč se vidita Javornik in Nanos z ostalimi hojevimi in bukovimi gozdi na višinah, in z ogoljenimi bregovi v nižinah; proti Št. Petru je vsa plešasta Osojnica in drugi enaki vrhi; planota v veliki pivški kotlini pa kaže lepe njive in travnike, prijazne vasi s sadnimi vrtni, sèm ter tje gozdno drevje in grmovje po samem in večem številu skupaj. Pri prestranskem gradu pa je tukaj majhen, vendar dosti star hrastov log, tamkaj vès gol grič, in zraven z mladimi gozdnimi drevesci obsajena brežina; lepi vrt pa je popolna drevesna šola za domača in tuja, za sadna in gozdna plemena. Po tem pregledu je zbranih gospodov čakal zajtrk, pripravljen iz blage visoke roke.

Ko so se bili udje gozdnega društva povrnili v Postojno, je šel en del gledat čudovite jame; en del pa se je obrnil v postojnski gozd, ter se je ondi lahko prepričal, kako slabo se še zdaj z gozdom gospodari celó na taci krajih, od kodar bi mogel zgled

prihajati za deželne občine in priprostega kmeta. Na zadnje je skupna obed v gostivnici pri ogrski kroni zbrala vso gospodo popotnega zboru; razni pomenki o gozdnih rečeh in o potrebah tukajšnje strani so se tudi tukaj vrstili s prijaznimi pogovori. Potem se je vzdignil vès zbor na železnico, da bi se peljal proti Sežani, kjer so gospodje drugi dan hotli ogledati okolico.

Zdaj se vtegne vprašati: kaj so obsegali pomenki zbranih udov gozdnega društva?

Pred drugim je šla beseda na to, od kod da izhaja toliko ogoljenje hribov in bregov, ki se začena že precej na Pivki kazati? Odgovor je dolžil pretekle čase, nekdanje Rimljane in njihove početke na suhem in na morji, divje potujoče narode in njihovo razodevanje, dalje Benečane, ki so roparske roke za svoje stavbe in za svoje ladije večkrat tudi do Postojne stegovali; tudi Trst je mnogo lesa od tod vzel, ker mu je 1522. leta cesar Karol V. pravico dal, les za mornarstvo sekati pri Rifniku, Devinu, Črnem gradu in Postojni. Vendar veliko, sèm ter tje največ so krivi sedanji časi, ko grajščak mnogokrat neprevidno gozd izsekava in poprodava, in kmetič les podira ter na dom in na kupčijo venkaj vozari, kolikor le more. (Kon. pr.)

Mladi vincar.

Spisuje v podúk vinorejcem France Jančar na Štajarskem.

(Dalje.)

§. 5.

Od rožnjišnice.

Vsak vinograd naj ima rožnjišnico boljših plemen. Rožnjišnica naj bo v obliki (podobi) gredic osnovana, da se lože pleje, okopuje in obrezuje; slabeje na eno, močnejše na dve očesi.

Kadar je treba za rožnjišnico ali za nasaditvo novega vinograda ključev poskrbeti, ki se pa morajo za en palec od lanskega lesa vrezati, ako je mogoče, ker trta na starem lesu, koncu, največ koreninic spusti, naj se to že oktobra meseca pred trgatvo zgodi, ko se še grozdje in listje vidi na trti, in ložej spoznajo boljša plemena. Takrat je dobro takošna plemena z apnom nekoliko pobeliti, ali pa v kole takošnjih trt poprek treščico vtakniti, da se tako zaznamnjajo. V pozni jeseni ali spomladi se od rodovitnih trt najmočnejše mladike porežejo, in ako se v jeseni to zgodi, se v kletih med pesek ali zunaj v zemljo pokopljejo in od zgoraj do 5 palcev s prstjo pokrijejo. Tako se tudi ravna s ključi, ki se spomladi porežejo in se brž ne zasadijo, toda s tem razločkom, da teh ni treba globoko zagrebati, ker čez zimo ne ostanejo.

Ključki se sadijo ali v rožnjišnico ali v nov vinograd. To se spet zgodi ali v jeseni ali spomladi. V

rožnjišnici se ključi pol čevlja saksebi pošev, nekoliko proti bregu nagnjeni, kakor so dolgi, 4, 5, 8 ali 10 oces, to je, en čevlj in pol dolgi, toraj tudi plitveje ali globokeje, položijo v gredici poprek do zgornjega očesa v prvi rajdi. Druga rajda se spet za pol čevlja nižje napravi, in ravno tako, ko prva rajda, napolni itd.; očesa se nekoliko z drobno prstjo pokrijejo.

Nov vinograd se s ključi zasaditi mora v jeseni, ako je lepo vreme, ali pa spomladi. Navadno se spomladi zasaja in sicer tako: Jame se od zgoraj doli skopljejo, najmanj čevlj globoke. Ključi se v jame postavijo en čevlj saksebi; ker vsi ne rastejo, zato gosteje; od spodej mora dobra zemlja biti; pridene se jim nekoliko plevnjaka, dobre prstí, tratnice; vse se zasuje in potlači. Vsikdar naj bo le eno oko zunaj, da ključ več koreninic stori. Druga rajda se napravi 3 do 4 čevlje od prve, da se v tretjem letu lože redoma na strminah in brežinah, najmanj dva čevlja globoko, pogrubajo, tako, da je potlej trta po dva čevlja povsod ena od druge, in jih solnce lahko obsijava.

Tudi ključi s 3 ali 4 očesi so dobri, da so le zdravi; se vé, da se potlej kar najbolj mogoče globoko pogrubi morajo. Tudi te nježne mladike se morajo slabeje na eno oko, močneje na dve očesi že v jeseni ali spomladi obrezati, skozi leto pa zemlja okoli njih skrbno zrahljati. Prvo leto se med rajdami novega vinograda zasadi kuruza ali pa ajda poseje; vendar ne preblizo trt, da se lože obdeluje.

Kdor bi hotel na novo obsajenem vinogradu trto v nizke brajdice razpeljati, bi moral trte 5 do 6 čevlj saksebi v vrste nasaditi. Tako razpeljane brajdice so lepe, in pri tleh dobro vino raste. Tudi se le same trte okopavajo, obdelujejo in gnojijo, in veliko grozdja dadó. Za takošne brajdice so dobri navadni koli.

Ako se imajo vkoreninjene trte, sajenke, ključi kam poslati, jih moraš v moker mah do zgornjega očesa zaviti, ali pa še celó spodnje konce v repo ali krompir vtakniti in dobro povezati.

Za nov vinograd so najboljše trte: rivček ali mali in italijanski rizling, šipon, traminec, žlahna mušica, rdeči žlahni itd. Vsako pleme se posebej ali zmešano skupaj zasadi; pomešano zasajenje se naj bolj prileže manjšim vinorednikom, ki le veliko vina želé. V nižavah, kjer trta rada pozebe, je rivček najbolj; rad rodi, in ne posebe; raste pa povsod.

Poleg potov vinogradskih je izabela trta najspobnejša, ker ljudje njenega grozdja ne zobljejo zavoljo nenavadnega okusa. Ker jako v les raste, bi se lahko dal z nekolikimi trtami vés vinograd v obliki brajd obvarovati bolj ali manj. (Dal. prih.)

Natoroznanske stvari.

Nektere opombe in popravki k spisu

„Potovanje po nebu.“

Spisal Viljem Ogrinec.

Z veliko radostjo sem prebiral omenjeni spis; in kdor ga je bral in ga premišljeval, se je gotovo naučil marsikaj koristnega.

Vendar moram sém ter tje črhni marsiktero opombo o vnanji osnovi, o snovi sami, o nekterih izrazih, kateri se mi ne zdé najboljši. S tem pa še nikakor nečem rěči, da je le to, kar predlagam jaz, gledé na izraze, celó dobro ali najboljše, to naj sodijo drugi. Stvar je vredna vsestranskega prevdarka.

Kar bi bilo rěči o osnovi celega spisa, je le to, da se ne dá ravno boljše razcepiti ta stvar, kakor je razcepljena v g. Šavperlnovem spisu; — al vendar bilo bi morda to še bolj razvidljivo, ako bi bil g. pisatelj

po tem, ko je nam o „solncu“ nekoliko povedal, to, kar hoče povedati o „premičnicah“ in „spremnicah“ razdelil, v 3 razdelke, oziraje se na to, da delijo zvezdoznanci premičnice našega „osolnčja“ v notranje, srednje in vnanje; prvi razdelek naj bi bil toraj obsegal notranje: Mrkurja, Venero, Zemljo in Marta; — drugi srednje: planetoidi ali male premičnice; — in tretji vnanje premičnice: Jupitra, Saturna, Urana in Neptuna. — Al to je zgolj vnanja reč, ki ni ravno v zdatni zvezi s snovo samo.

Drago bi mi tudi bilo, ako bi bile številke in sploh vse razmere navedene po najnovejših preiskavah. To se vé, da razloček med starim in novim ali današnjim ni ravno zeló zdaten, a vendar boljše je zmirom boljše. Tega sicer ne bi bil omenil, ako bi se ne bil spomnil, da se nahajajo skoraj v vseh popularnih spisih, naj že bojo v katerem koli jeziku, večidel zastarane številke, in da mnogi še trdovratno držé starega! — to ne gré tukaj — posebno pa ne v tej vedi! Ljudstvu, se vé, da zadostujejo tudi take (zastarane) številke, ki se malo ločijo od novijih, ali tisti, ki poznajo noveje razmere, ne bojo nič kaj prav zadovoljni, če zagledajo čez dolgo časa zopet to, za kar se že ne zmeni nikdo! — Vendar, tudi to ni ravno tako važno, zatoraj sem omenil to le z malo besedami.

Sedaj pa si še malo tanjšje pogledjmo vés spis. — Pri tem pa se bodem držal skoraj zgolj vravnave pisateljeve, toraj bode vsakdo lahko našel vse, o čemur bodem govoril.

1. S priimkom „stalnice“ k imenu „zvezde“ nisem nikakor na pisateljevi strani, zakaj te-le zvezde (stalnice) v resnici res niso stalnice, marveč te kajo ali se premikajo, toraj spreminjajo svoje stališče ali mesto, zmerom in zmerom, ravno tako kakor solnce, ali zemlja, ali naša „luna.“ Nikjer ne najdeš Senekovega „nepremičnega in stalnega zvezdnega rodú“ (fixum atque immobile populum N. Q. I. VII. 24). — Če pa imenuje Nemeec take zvezde, ki niso ne premičnice, ne lune: Fixsterne; no! naj jih; nam pa za to ni treba za njim napačno govoriti?! In če govoré tako grški in rimski modrijani, kaj moramo mi ravno tisto gosti? — In saj niso Grci in Rimljani nič tako posebnega vedeli o teh „zvezdah“! A. Humboldt v III. zvezku svojega „Kosmosa“ o tem dalje in širje govori, toraj naj bere ondi, kogar mika, kaj tanjšjega zvedeti o tem. — Jaz pa — le za moj del — imenoval bi „Fixsterne“: „zvezde“ κατ' ἐξοχήν; ali pa „solnca“, kajti vse zvezde, ki niso premičnice, ali lune (in ne lastnice ali repate), so ravno „solnca.“

2. Z izrazom: „vrteti ali sukati se okoli nekoga“, mesto izvrstnega: „tekati okrog trupla“¹⁾ tudi ni pravo. Kdor teka, temu ni treba, da se tekoč vrtí ali suče (da pride naprej); in kdor se suče, ta se lahko suče na enem in istem mestu, ni mu treba, da bi pri tem tekal! Ali koliko nerazumljivega pride iz tega izraza: „sukati se“, to bomo že še videli pozneje.

3. Da je solnce od zemlje (glej str. 108) nad 20, in zemlja od solnca (glej str. 116) blizo 21 milijonov milj oddaljena, to še ni prav gotovo! — Saj sem lani o tem govoril, ko sem pisal „o solncu“! Tudi o daljavi solnca od zemlje najdeš tam črtico!

4. Da so premičnice same po sebi res temna trupla, to zopet ni do vsega gotovo. Venera, Zemlja in (morda) Jupiter (??) imajo morda, in brž ko ne, nekoliko lastne svitlobe — to se vé, da ne ravno prav zdatne!

5. Mesto besede „vtisnjen“ ali „vdrt“ bil bi morda boljši ta-le izraz: „oplošnjen.“

¹⁾ Kaj je bolj „nebeško truplo“ ali „nebeško telo“ za „Himmelskörper“ („orbis coelestes.“) Jaz menim, da truplo.

pa tudi videli, kako po logu sili iz tal čvrsta hraščina, ktera bi se v kratkem zgostila, ako bi je vsako leto proti kôsa in živina ne postrigla.

Po zajtrku smo se vrnili v Postojno. Tujci gredó slovite jame pogledat; udje bližnjih krajev smo šli pa ogledovat gospodarstva po grajšinskem gozdu. Ta gozd je bil zaraščen še pred malo leti večidel z hojevino razne starosti in debeline, le malo je vmes bilo bukovine in gabrovine, pa žalibog! vse je prešlo, mladi in stari, debeli in drobni les, vse je moglo v denar iti. Druzega ni več treba, ko dovoliti, da se po izsekanem prostoru pase, in Kras je na vedne čase za veliko orlov razširjen.

Pa to ni še vse. Mejaški gozd postojnske srenje je po celi dolžini vsem vetrnim nevihtam prepuščen. Tako vedenje ni samo nasprotno gozdnarskim postavam, ampak tudi škodljivo nacionalni banki, ki ima vžitek postojnske grajščine, ker se je sekal les v najmočnejši rasti, debelosti 8—10", kateri se je odebelil vsako leto čez pol pavca, in prodal po čisto nizki ceni, drevo komaj za 1 goldinar, ktero bi se bilo po sedanji ceni lesa lahko čez 20 let najmanj po 5—6 ali še celó po 9 gold. v denar spravilo.

To nepremišljeno ravnanje z gozdom je vse pričujoče močno razžalilo.

Po kosilu v Postojni so se vsi združeni odpeljali po železnici v Sežano, kjer je vsaki odločeno prenočišče dobil. Popotni pogovori so bili večidel le od pogozdovanja Krasa, kako in s katerim lesom naj bi se zasadil ali zasejal.

Kar se tiče kako? so se misli krojile, eni so trdili setev, drugi sadež; na to pa nobeden tujcev ni mislil, da Kras ima dovolj moči v sebi, sam pogozditi se, toda pokoj mora imeti, s pašo je treba prenehati, dokler drevje raste.

V torek zarana smo se podali ogledovat naprave g. Polaja, ki imajo namen pogozdenja, in spoznalo se je, da pogozdenje Krasa je mogoče, k čemur tudi svet sam po sebi največ pripomore, da ima le pokoj za nekoliko let, in po nekotikih krajih podpore s semenom in sadikami tirja. Ob enem se je videlo, da po Krasu rado raste dobovje, namreč: cer, jel in graden, gaber gladki, grbljeni brest, jesen, bukev, sadno drevje, zlasti oreh, tudi kostanj v sovdanasti zemlji, topol, brinje, mokavnica in razno drugo grmovje.

Na to se peljejo vsi družbeniki v prekrasno Lipico, od tam okrepčani z blagodarnim zajtrkom na gmajno tržaškega mesta za Lipico proti Bazovici, kjer je magistrat razne skušnje z velikim stroški pa z malim uspehom v pogozdenje pričel, samo zato, ker ni v pogozdenje namenjenega sveta zavaroval, da bi se ne popasel, požel ali pokosil, in po enakem ravnanju se je ventalo še to, kar je samo po sebi iz zemlje pririlo.

Po kosilu na Opčinah smo odrinili vsi skup po bregu na Trst. (Kon. prih.)

Mladi vincar.

Spisuje v podúk vinorejcem France Jančar na Štajarskem.

(Dalje.)

§. 6.

Od okopavanja trt.

Vinogradi se okopujejo navadno dvakrat; čim prej, tem bolje. Le v lepem vremenu naj se okopujejo. Pred kôpjo se toliko kolja izpiplje in na zemljo položi, kolikor se misli okopati, da kolje na zemlji ne prhni zastonj. Pri okopavanju naj bo ljudi raji manj ko več; za en oral so dve ali tri osebe zadosti, da ga uspešno in krepko obdelajo. Kopači naj so trezni in naj pazljivo delajo, da trt ne posekajo in poškodvajo.

Korenine do tretjega člena, posebno pri mladi trti, se porežejo in zemlja dobro, najmanj za pol čevlja, zrahlja. Nikoli pa naj ne opustijo površne tratnice k trti, in kadar se ob enem gnoji, gnoja blizo trte pristržati, grude, važe vkidar spreobrniti, da se trava ne vidi in zemlja lepo poravná, kolje pa postavi. Vsaka trta naj bo v breg nagnjena.

Pri mladih zasajenih trtah se ne smejo količki izpipati, da se vidijo in ne poteptajo.

Ako bi o prvi kôpi dež ali celó sneg zemljo utrdil, je treba to v drugi kôpi z globokejšim delom o lepem vremenu popraviti. Brž po prvi kôpi se biki povežejo z bičjem, najbolje s konci na vzdol, ako je mogoče, ker biki morajo s konci nagnjeni biti proti zemlji kake 3, 4 prste, da se trte tako ne slabijo, in se grozdje zemlje ne dotikuje, inak pa poprek ali kakor bolje kaže. Povežejo se zato brž po kôpi, da redno ženejo in več grozdja dadó; pri všibanju je paziti, da se ne zlomijo in ne poterejo.

Tudi ne škoduje, če se biki 5 do 6 palcev v zemljo vtaknejo in tako pusté; potlej se pa ž njimi ravná kakor z drugo trto, samo, da se jim prihodnje leto rezniki na obodu prirežejo, pri zemlji pa se z mladikami ravná kakor sicer s trto. Takošna trta dobí podobo brajdice, ktera dosti grozdja dá.

Dobro je tudi biki k lastni trti v obliki oboda spodaj privezati; al paziti je, da jih ne stareš in polomiš, ker so krhki. Takošno ravnanje trte ne slabí.

Potem se sepi nasipljejo, grabice in mejice očistijo. Pri nasipavanju sepov treba je paziti, da se zeló rahlo mladje ne odkrhljá.

V drugič se kopati prične, ko so že mladike nekoliko odrastle in otrjene; toda koplje se bolj plitvo in po vrhu. Napravijo se tudi jame po grabicah in mejicah, da se zemlja vplavlja in ne splavi v doline.

Da bo vinograd vedno močen in rodoviten, naj se skrbi, da se saj vsako 4. ali 5. leto z gnojem okoli pride in pognoji; peščeni pa vsako 2. ali 3. leto.

Kdor grahor seje po vinogradu, da ga s tem gnoji, mora trto pred, ko je v cvetji, podkopati; sicer nič ne zdá, marveč škoduje, ker trta nima ne zračja ne gorkote, in jo zaduši.

§. 7.

Od pletve trt.

Po drugi kôpi se začne pletev ali muljatev. Da trta ne oslabí, se morajo vodene mladice po stari trti, ali kjer dve vkup rastete, in ktere nič grozdja nimajo, obrati, da ne jemljejo nepotrebne živéža grozdnati mladiki. Pri tem opravilu naj se pazi, da se mladike z grozdjem ne omulijo in ne potrgajo. Posebno pa je pri pletvini gledati, da se na visoki stari trti tudi mladica, blizo zemlje pognana, za prihodnji reznik ohrani in ne omuli, in tako trta ne zniža. Ob enem naj se pazi za potrebno prihodnje grubanje, na vlačence, obilnejši rod pri močnih trtah, da se jim pusti več krepkih mladik, akoravno so brez grozdja.

Plevel se ne sme po vinogradu na kolji sušiti, temuč zunaj, ker se lahko podere in mladike na trti odkrhnejo, pa tudi senco trti dela. (Dal. prih.)

O naših učilnicah.

Ležal je gost mrak nezavednosti nad narodom slovenskim. Božja volja izbudila je iz zavesti narode, ki so jih popred gospodovali drugi.

Vsacemu narodu odločen je lastni namen, zato so mu pa tudi prirojene pravice, ktere se mu morajo prispoznavati in vresničiti, da po njih zadobí sredstva, s kterimi doseže in izpolni namen svoj.

med skalovjem je na vso moč rodovitna, ako se ji dá dušek, da vse, kar zraste, v miru ostane, in da zrastle trava in odpadlo listje v pomnoženje zemlje na tleh segnije; ako se samoraščemu lesu pridruži borovje, belo in črno, katero veliko pripomore zboljšanju tal, je svetu primerno, čvrsto raste, in obilo koristnega lesa donaša za kurjavo in brodovje. Borovje v zavetnih krajih naj se zaseje, v vetrnih pa zasadi. Sadike enega k večemu dveh let se najraje primejo, ker imajo še obilo sesavnih koreninic. Sadika naj se v zemljo tako globoko posadi, kakor je prej stala v zemlji, razrušena zemlja naj se zakrije s kamenjem, da je veter ne odnaša, in da vlažna ostane.

Ako seješ seme na prekerpane gredice, sejaj ga v vrste, čevelj narazen, k večemu pol palca pod zemljo, in založi s kamnjem med vrstami, da zemlja samo po dva prsta nad semenom odkrita ostane. Koj drugo ali tretje leto zredi odgnala drevesca na čevelj saksebi, izpuljena pa drugam posadi, in tako si boš v kratkem borovšček izredil.

Odgojeni gozdi v raznih krajih po Krasu, zlasti po robih hribov bodo Kraševcem mnogo koristili; oni bodo krojili burji silno moč, in zavetje delali polju; solnce ne bo zemlje prehudo prepekalo in sušilo; na vlažni zemlji se bo več poljskega pridelka in krme dobivalo; hlad po gozdih bo oblake na se vlekel, da več dežja pade. Vrh vsega pride še vrednost zrastlega lesa, ktera dan za dan poskakuje.

Vsi ti dobički kot nasledki pogozenja morajo vsakega še tako trdovratnega starokopitneža preveriti, da se z veseljem loti pogozdovati svoje posestvo, kolikor mu ga za njive, travnike in pašnike ni neobhodno potreba.

Sedaj pa še nekaj o obdelovanji Krasa sploh.

Na Krasu je malo zemlje, pa kar je je, je rodovitna, da malo kje tako. V pesteh Kraševca je, žalostne gmajne z ne ravno velikimi stroški predelati v travnike z lesom, z velikim trudom tudi v dobre njive s trtami, ktere v petih letih prežlahni in dragi teran rodijo. Zakaj ne bi se lotili tako zboljševati svojih posestev? vsako leto nekoliko, sčasoma se nabere dosti.

Želeti je, da vlada to v prevdarek vzame in Kraševce v tem oziru podpira, da za zboljšani svet Krasa oprosti ces. davka, namreč obrani pašniki na 5 let kamnja do dobrega sčiščene senožeti na 10 let, in izdelane njive na 20 let.

Tako oprostenje davka je v primeri velicega truda majhno odškodovanje, pa le vendar dosti veliko, združeno s povikšanimi dohodki po speljani popravi.

Kraški županje, obrnite se v tej zadevi do deželne vlade, in brez dvoma vam bo dovoljeno, ker iz poprave Krasa vlada in splošnost vleče največ koristi.

Dr. Orel.

Mladi vincar.

Spisuje v podúk vinorejcem France Jančar na Štajarskem.

(Dalje.)

§. 8.

Od vezatve.

Ko se je dovršila muljatev ali pletva, in so mladike že pol drug čevelj visoke, ni odlagati vezatve; sicer vetrovi in večkrat nevihte hobato rašče mladike polomijo in odtrgajo v veliko škodo, posebno na sepih in mladem grubanji, kjer trta najprej žene.

O vezatvi se navadno novo kolje v vinograde nosi. Kolje naj ne bo ne previsoko in ne predebelo, da grozdju sence ne dela, tudi ne visoko osteno, ošpičeno, da hitro ne strohni in ne odpade; kakošnih 4 do 5 čevljev naj je visoko in dober palec debelo, pa lepo gladko. Nêse

naj se ga vselej le toliko na enkrat v vinograd, kolikor se ga potrebuje o vezi; močno ga postavi, inak se zastonj pleha ležeče, in če ni močno postavljeno, ga veter podira in mladike odkrhuje. Močna, hobato rašča trta potrebuje močnejih kolov, manjša pa slabejih in krajših. Zgodnja vezatev najbolj pospešuje in ohranjuje močen les, mladike in trto jako jako varuje škode toče, ktera tako le po kolji in vršičih klesti, do grozdja pa v dobro obdelanem vinogradu ne more.

O vezatvi je posebno gledati in paziti, da nikjer grozdič ne pride med vezilo, povreslo, ker tako zaviti bi ne mogel cvesti, ne se razviti in lepo dozoreti; majhen pritlikovec ti ostane. Povezilo se vsikdar prvo nad grozdjem napravi; mladike naj se nekoliko proti zemlji potisnejo, da grozdje bolj zunaj okoli mladik visi, lepše raste, solnce ga bolj obsijava in lože zori. Drugo povezilo pride nad prvo itd., tedaj po dvoje in troje, kakor potrebuje dolgost mladik. Dobro je povezavati, saj tù in tam, kjer so mladike hobato izrastle.

Tudi brez kolov je dobro, krajše mladike na vršičih v šopek povezati z enim povezilom.

Veže se navadno z rženo slamo; dve betvi se v sredini zlomite, da vezilo iz 4 betev obstoji, kar se lahko stori, ako je slama pred namočena bila.

Nekteri vinorejci ne puščajo ljudi v vinograde, kadar je grozdje v cvetji, ali pa moka na njem; češ, da to sila škoduje. V manjših goricaah je to mogoče, in se lahko tako ravna. Al kdaj bodo pa večji vinorejci svoje vinograde obdelali, ako vincarji ne bi smeli o nekterih časih, kakor takrat, ko grozdje cvetè, kar 14 dni trpi in še več? Pa ravno majhni vinorejci malo na to gledajo, in vendar se v primeri veliko večih pridelkov veselijo od unih.

Iz tega izvira ta-le nauk: Po vinogradu naj se delo redoma opravlja, kakor vreme in stan trte potrebuje. Drugič: naj vincar pazi, da sam rad cvetečemu grozdju škode ne dela s tem, da mu cvetje pobriše in potrga; kar mora vsak vincar znati. Tretjič: dokler je kakošno delo po vinogradu, naj ga ne odlaga, kadar je ugodno vreme za to; naj marljivo in pazljivo dela, kadar le v gorico more, sicer si primeri, da bi rad delal, pa ne bo mogel, ali je že prepozno.

§. 9.

Od kositve trave po goricaah.

Star vinorejec je rekel: „do vélike gospódnice (vélikega Šmarna) mora trava iz vinograda biti.“ Ker pa to dostokrat ni mogoče, naj se opravi saj do „male gospodnice (malega Šmarna). Kositi naj se začne tam, kjer se je vezatev začela; kositi se mora poredoma, ne zdaj tù, zdaj tam. Ako je majhna trava, pusti jo. Pri kositvi naj se gleda na sajenke, ktere imajo še nježne in male mladike; inak je vse upanje zastonj, ako se jim mladice s travo vred pokosijo. Rastresene ženske pa to rade storé.

Dobro je tudi vršice porezati mladikam, kadar je že les dorastel, in mladike začenjajo rujave prihajati; toda paziti je na prostor, ali ni za prihodnje grubanje ali za vlačenco položiti, da se prenizko ne porežejo. Tudi na bikih se vršiči slobodno odlomijo. To porezovanje pomaga, da je trta čvrsteja, bolj močna in rodovitneja; grozdje pa pred dozori.

Da se pokošena trava mora zunaj vinograda sušiti, se samo po sebi razume.

§. 10.

Od koljatve.

Kolje pri nas navadno skozi celo zimo in leto po vinogradih postavljeno stoji, in tako le spodnji del kola trohni in se tudi drugač brez velikih stroškov in za-

mude silnejih opravil ne dá storiti. Le o prvi kôpi se izpiplje in med trte položi. Vsak kopač pred seboj ležeče kole vzdigne in jih za seboj na že okopani kraj deva, tako, da očés na trtah ne poškodeje, ako ga sam brž za seboj ne postavi; sicer pa poravnači to storé. Kol mora na zgornjem kraji 4 do 5 palcev od trte postavljen biti, da koreninic ne poškodeje in ne rani.

Najbolji kup pa tudi najbolje strpeče kolje je akacijevô, katero se vsako leto lahko seka tam, kjer je dovelj zasajenih mladih akacij, ki so že v prvem letu nekatere za kol zadost debele; le obelijo se in postijo na debelejšem koncu; iz korenin brž še v obilnejšem številu rastejo. Takošna hosta je kaj koristna.

Trta je že povezana, trava že pokošena, pa vincar še le ne sme rok križem držati. Včasi pridrvi kakošna nevihta, in velika sreča je, da je trti in grozdju prizanesla, le kolje je podrla. Zato naj vzame kladivec v roko, in naj z veseljem kole zabija, ako drugače ne more. Naj gleda na grozdje, da nikjer na zemlji ne leži ali se je ne dotika; tû naj zemljo odgrebi, da grozdje ne gnjuje. Tako naj pričakuje vesele trgatve. Poprej naj pa še eno sliši:

§. 11.

Od odščipavanja listja.

Dva ali tri tedne pred trgatvo dajo nekteri listje okoli grozdja odščipavati, da še grozdje bolj zori. O dobrih gorkih, toplih letinah je trta oktobra meseca že zrela, saj od spodaj, in grozdje se lahko praži. O slabih letinah bo pa malo zdalo in koristilo, prej še škodovalo, ker trta se oprostí listja, s katerim zrak srka in živež dobiva, grozdje pa se spari, ker nagloma na svitlo solnce pride in trdo debelo kože dobí.

Ako se o vezatvi umno ravná, in skozi leto trta primerno glešta, bo grozdje dozorelo, kakor letina doneše: vino bo dobro ali slabo, izvrstno ali pa cviček. K temu še naj bi huda ura, toča prihrušila, je škoda še večja. Ker je pa vse naše delo loterija: naj storí vsak, kakor mu je drago zategadel.

Le kadar krme za živino manjka o suhih letinah, bi bilo tû pomoči iskati: listje se pa mora odščipavati, a ne trgati, da očesom ne škoduješ.

Sedaj se pa raduj pridni mladi vincar, ker tvoja skrb in strah skozi leto se zaželjenemu koncu približujeta; toda vse naj se zmerno, redno, možato godí, zakaj nevarnosti so še le takrat prestane, kadar je mošt že v kleti. (Dal. prih.)

Natoroznanske stvari.

Nektere opombe in popravki k spisu

„Potovanje po nebu.“

Spisal Viljem Ogrinec.

(Konec.)

9. Častiti gosp. pisatelj je obljubil popis zemlje in sicer kakor se meni dozdeva, rekel je, da pride kmali na svetlo. Kje ostane toliko časa tako mični spis? Toraj le kmali na svetlo ž njim!

10. Gotovo hoče pisatelj, ko govori o luni, reči, da je luna za 50.000 milj oddaljena od zemlje v srednji daljavi (ali ceni); res, razloček ni ravno velik med 50.000 in 51.802 milj (ali 51.762 milj po najnovejih preiskavah)! — vendar bi bil rajše zadnje število (51.802) videl v pisu, kakor 50.000

Zakaj pa stavi gospod pisatelj lunino presredje na 469¹/₂ m., ker le 468, ali po najnovejih preiskavah samo 467¹/₂ m. znaša; — toraj je lunino površje veliko za 688.635 □ milj.

Lunina snova je za pol manj gosta kakor voda, toraj 11krat manj gosta od zemljine snove, — in ne 85krat. — Kako neki je pa to mogoče, da luninim prebivavcem zemlja 50krat večja sveti kakor nam luna? Sveti li ktera stvar večje (ali večja) kakor druga? O svitlobi se govori, menim jaz, tako-le: ali da ta stvar bolj (živeje) sveti, ali da manj kakor ta. — K temu pa sveti zemlja le 14krat bolj luni, kakor luna nam; gledé površja se pa zemlja 4krat večja vidi, kakor se luna vidi nam.

Le blizo poljutnika in malo od njega proti J in S je noč enako dolga dnevu; drugače so noči in dnevi razne velikosti; najdaljši dan (— najdaljša noč —) trpi 18 dni 27 min. 55 sek.; najkrajši 10 dni 19 ur 16 m.

11. Martovo presredje pa znaša 935 milj (po drugih: 924 m.). Jaz pa mislim, da martovo ozračje ni ravno kaj zeló gosto in obširno, tanjše je kakor zemljino.

O omenjenih belih (snežnih) grmadah pravi gosp. Phillips: die nördliche Hemisphäre (Halbkugel) des Planeten scheint ein grosses Continent darzustellen, die Farbe ist röhlich-weiss; die südliche Hemisphäre, die eine grünliche Färbung hat, könnte vielleicht mit Wasser bedeckt sein. Der Südpol zeigt einen glänzenden, weissen Fleck, der einer Eistrinde angehören müsste. Heis Woch. 1863. S. 367.

12. Meni se zdi, da še ni ravno tako dolgo sém, kar so mislili zvezdoznanci, morda najprej med njimi Janez Keppler († 1630), da je med Martom in Jupitrom še ena (ali da jih je več) premičnica, toraj menim, da ni pravo to: „da so o tem že o starih časih mislili.“ — Keppler piše v svojem „Prodromus“ (oglasnik) 1596 str. 7 to-le: „Cum igitur hac non succederet alia via, mirum quam audaci, tentavi aditum. Inter Jovem et Martem interposui Planetam; . . . quam forte propter exilitatem non videamus.“ (Ker pa to ni šlo drugače, sem po res čudovredni poti si našel dohod. Med planeta Marta in Jupitra sem stavil premičnico; . . . te pa morda le zato ne vidimo, ker je majhna).

Solncu se bližajo nekatere do 37 milijonov milj, — pa se oddalijo nekatere tudi za 80 milijonov milj. Nektere pretečejo svojo pot okoli solnca v 3¹/₂ letih, nekatere še le v 6¹/₃ letih.

Vestino presredje méri 58¹/₂ milj; presredje najmanjše premičnice znaša komaj 4 milje.

13. Jupiter ima 2 različno dolgi presredji, eno (najdaljše) znaša 20.018 milj, drugo (najkrajše, ali os) pa le 18.661. Okrožje znaša toraj za poljutni presrednik 62.856¹/₂ m. itd.

Malo neverjetno pa je, da so jupitrovi oblaki trda trupla; gosti so gosti.

O jupitrovih lunah pa veljajo dandanes te-le številke:

luna	presredje	Oddaljene od jupitrove srede	Čas teka
1.	529	58.294	1 dan 18 u. 27 m. 33 s. ali 4 jupitr. dni
2.	475	92.827	3 dni 13 u. 13 m. 42 s. ali 8 ¹ / ₂ „ „
3.	676	148.076	7 dni 3 u. 42 m. 33 s. ali 17 ³ / ₁₀ „ „
4.	664	260.450	16 dni 16 u. 32 m. 15 s. ali 40 „ „

Kakor se iz tega vidi, ni nobena jupitrovih lun manjša od zemljine.

14. Saturnovo daljše presredje meri 16.305 milj, krajše 14.696 itd. — Idovina je s Saturnom enake gostosti. 10 zemelj bi tehtalo toliko kot 1 Saturn. — Da bi imel tudi Neptun kolobar, tega dosedaj še vedel nisem; brž ko ne ga nima.

Obročev (ali kolobarjev) okoli Saturna dandanes petero poznamo. — Od saturnovega površja je naj-

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 glđ. 60 kr., za polleta 1 glđ. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 glđ. 20 kr., za pol leta 2 glđ. 20 kr., za četrtleta 1 glđ. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 18. oktobra 1865.

20. oktobru — 20. septembru!

„Zmaga v svobodi, v pravici je — mir.“
Glas. dom.

„Zmaga v svobodi, v pravici je mir“,
Tak' govorila je stara Šimbila.
Nehal narodov bo dalji prepir,
Padla Slovincem nemilostna sila;
Dan bo jasnejši narodom zazoril,
Spravne besede je Car spregovoril.

Rimec, Tevtonec vrstila sta moč,
Vbogo Sloven'jo na vek pokončati,
V sužnosti silni kovala obroč,
Kar se ni hotlo pohlevno podati.
Božja pa roka jo je varovala,
Da je do čistega nista končala.

Kakor svetinjo, najdrajšo posest,
Cerkev je jezik branila ji mili,
Pa je tud' narod obdržal se zvest,
Da so ga ravno protivci motili;
V božjem poduku ostala je nada,
Krivna da sila kadaj še propada!

Glej! res napočil spoznanja je svit:
Vlada obeta pravično postavio;
Duh je naš zvest pred prestolom razkrit,
Saj le želimo, kar slednjemu pravo,
V srcu gojimo le blage namene,
Vdanost, zvestobo, občutke iskrene.

„Svobodo“ cen'no, ko mater otrôk,
Svobodo: zvezdo slovečih prededov;
Temu povestnica nam je porok,
Komu je znano kaj boljših izgledov?
Z njo pa veljala je zmir le „pravica“,
Vsigdar narodom najboljša kraljica.

„Zmaga v svobodi, v pravici je mir!“
Gêslo to mora veljati na veke!
Da se državi rodil bode vir
Sreče, in blagru odprle se reke;
Cara v spoznanji tem pa naj obseva
Slava neskončna do zadnjega dneva!

Gospodarske stvari.

Mladi vincar.

Spisuje v podúk vinorejcem France Jančar na Štajarskem.

(Dalje.)

Od trgatve.

§. 12.

Pred trgatvo kakih 8 dni naj vincar prešo zapari s kropom, da se navleče; zato naj jej večkrat dno z vodo poliva. Preša do zadnjega dne pred trgatvo na podu ostane, potlej se pa iz nje voda izpusti, in preša lepo oplakne, pomije in pomete. Tudi druge posode, kakor škafje, brente, pute, čebri, lajte in vse, kar se pri trgatvi potrebuje, najbode čedno in snažno. Voda naj bo pripravljena za kuhanje ali parjenje sodov, za umivanje rok in nog prešarjev, in oplakovanje lopat, matik in metelj.

Trgatev bi se ne smela pred sv. Terezijo začeti, da grozdje bolje dozori, pa tudi ne po vseh Svetih, ker je nevarno zavoljo nestalnega vremena. Sicer pa se po letini in vremenu kraja ravná. Le zrelo grozdje naj se trga in o lepem vremenu; kdor o dežji bere, dobí res deseti del več; pa tudi desetkrat slabeje vino. Zrelo grozdje se pozná na suhem, rjavem peceljnu. Nezrelo naj ostane za domlatke. — Pri tej priložnosti je prav dobro, povezila prerezavati, da so mladike proste in se majajo, in ako je velik sneg, da jih k zemlji pripogne, ker s snegom pokrite manj pozebejo.

Kadar je slaba letina, kakor leta 1864, in grozdje ni zrelo ali je pozeblo, je dobro, v vsako peto ali šesto brento (puto) eno šako (pest) kuhinjske soli potrositi; vino bo potem gladkeje in bolj zdravo. Najbolje pa je, komur se stroški ne smilijo, v vsaki polnjak s petimi vedri 15 funtov grozdnega sladkorja vreči, brž ko je do dva ali tri palce napolnjen sod, da zdrobljeni sladkor z moštom vred zavrè; pozneje bi se sladkor na dno vsedel brez koristi.

§. 13.

Od mošta.

Vino naj se hrani, kar je najbolj moč, v hladnem in suhem kraju v podzemeljskih kletih. Nov sod, s petimi vedri, je najboljši za mošt in zlasti za vino. Staro posodo je treba prej dobro pogledati: ali ni plesnjiva, ali niso drože v nji segnjile, ali ima inak kak hud, zopern duh. Tak sod se mora prej popraviti ali z žvepljem ali z živim apnom; najboljšo pa je, da se izkuri, to je, da se slama ali rožje ali skalje v njem sežgè in tako ožgè ves sod, potem dobro izmije; zadnjič se zapari s pridjano eno ali več žlic soli, ali pa se z vinom izkuha in zapari. Nov sod se s kropom zapari, kteremu nekteri vinorejci trtnega listja, kutine, dišeče trave: janževe itd. pridevajo, inak pa je ni tako v zmes neobhodno potrebno. Sod se nekoliko prekucuje in valja; dušek izpusti in zopet zabije; čez nekoliko ur se

voda, ko se je je sod že navlekel, izlije, in sod s čisto vodo izplakne ter ohladi.

Na vsak polnjak se računi 15. brent ali put grozdja; in tako se brž vé, koliko polnjakov bo treba, ko je že znano, koliko brent je grozdja. Od prvega mošta, ki se v kad nateče, se v vsaki polnjak 10 do 12 škafov vlije, potem 6 do 8, in zadnjič se dopolni do 2 ali 3 palcev; kakor so škafje, veči ali manjši, potem se tudi več ali manj v sode vlija naenkrat. Tako bo vino v vseh sodih enako.

O dobri letini naj se v klet (hram), ki je z novim moštom napolnjen, varno hodi, da nevarni hlap, hudi dušivec, človeka ne zaduši.

Mošt naj se v 24 urah pretoči, da se brž oprasti velike nesnage, droži; vino bo tako dosti prijetneje. Februarja meseca (svečana) se spet pretoči, proti jeseni tretjikrat, in prihodnje leto četrtikrat; potem naj mirno leži in se z dobrim vinom dopolnjuje. Dokler mošt vrè, se sod s trtnim listjem pokrije, potlej s plošnatim čistim kamnjem, zadnjič s čepom zadela.

Kdor hoče samotok ali slad in delati, naj civebe od šiponega grozdja odbere v posebno posodo, na to naj od tretjega koša mošt va-njo vlije, da se civebe navlečejo in napijó in potem izprešajo. Ali pa, kjer ni civeb, se mora najlepše grozdje zdravo in zrelo o suhem vremenu potrgati in na slamo položiti, da se osuši; potem se jagode oberó v posodo, ktera se z dobrim vinom nalije, da se jagode navlečejo, in potlej izprešajo.

Tudi je izvrstna kapljica, ako se od tretjega koša steklenice (flaške) napolnijo, pretočijo in dobro zamašijo.

Ko je tako vse leto v vednem strahu in bojazni pred nevihtami in drugimi nesrečami mirno prešlo; trgategv veselo dognana, in mošt v kletih že svoj prijazen duh okoli razširja, naj skrbni in pošteni vincar na novo misli, česa je tu ali tam treba. Zato bo brž po trgatvi pod vinogradom ali na drugih humcih zemlje na kupe nametal, tako imenovane „oslice“ delal, in jim po vrhu jame napravil, da jih z gnojnico poliva in zboljšuje, ter si tako dobre prsti pripravil za grubanje, sajenje in sepe, ne pa, kakor nekteri neporedni vincarji delajo, po vinogradih živine pasel, — česar noben vinorejec ne trpi.

(Dalje prihodnjič.)

Kako si morejo pomagati gospodarji, katerim manjka klaje za živino?

Klaje, klaje ne bo čez zimo — to so tožbe, ki se slišijo, kamor koli prideš. Pomanjkanje klaje že zdaj sili gospodarje, da prodajajo živino skor po nič, ali da jo koljejo za dom, ker si ne vejo pomagati drugače.

Ker se po takem malo živinčet ohrani za pleme, kaj neki bode prihodnja leta?

Treba tedaj, da gledajo gospodarji na vse strani, kjer koli je moč, vloviti kaj klaje namesti sená in otave, ktere tako krvavo manjka.

Svetujemo jim tedaj:

Murbovo listje. „Novice“ in „Pratika“ so že večkrat priporočale murbovo listje za klajo goveji živini in ovcam. Murba ima veliko redivne moči v sebi; živina se odebeli po njenem listji, krave dobro molzejo, ovca dobí lepšo volno. Pa živina to listje tudi rada žrè. To so gotovo skušnje. Zato gospodarji, ki imate murb ali jih morete dobiti, osmukajte že zdaj listje ž njih, in dajajte ga živini za klajo. Dokler je še zeleno, kakor turšičina zelena slama, ima več redivne moči v sebi, kakor zvenjeno in suho, pa vendar tudi suho je dobro. Škoda je za vsak list, ako pride v nič ali na gnoj!

Ako je rž dober kup, se tudi priporoča zdrobljena (šrotana) ali pa kuhana rž, z rezanco mešana. Moka,

ki jo ima rž v sebi, redí živino, da več molze in se ohrani pri dobri moči.

Lanéne in ogršičine preše, o katerih so „Novice“ že tolikrat govorile, se ne smejo pozabiti; dobre so in zdrave.

Vinska ludra s sladkorjem ali tropinsko vino.

Sila malo se je letos v onih goricah, kjer je lani toča vse pomandrala, grozdja natrgalo. Tej pomanjkljivosti je nekoliko še spomladanski mraz in neprijazno vreme o času cvetja pripomoglo. Al tako lepo dozorenega grozdja še ne pomnim, kakor je letošnje. Ne le šipon je imel, bi rekel, polovico zgrbančenega jagodja ali cveb, tudi mavrovna in celó rivček, pečen in zolt, ki je letos največ in najlepšega grozdja dal, se je krčil na nekterih trsih.

Da se je letos v mnogih goricah, posebno v radgonskih, natrgalo malo grozdja, vidi se na priliko, iz tega: Eden je dobil iz nograda z 19 orali komaj 27 brent, drugi na 3 oralih poldrugo brento ali puto grozdja, manjši posestniki so pa grozdje po brentah po 2 gold. prodali; kjer ga pa še toliko ni bilo, so ga v jerbas pobrali in domá pozobali. Toda kapljica bo izvrstna, ktera se že v kadi po 80 gold. štrtinjak plačuje brez posode.

Tudi jaz sem le 31 brent natrgal. In ker je mošt ko olje, morajo tudi tropine prav dobre biti in po tem bolje, ker je bilo veliko civeb, ktere se iztisniti popolnoma ne dajo. Zato si mislim, bilo bi škoda, ako bi se te priložnosti ne poslužil in si en polnjak ludre s sladkorjem v poskušnjo ne napravil, češ, ako je že krava preč, naj še tele gré“, ako je ne zadenem, kakor graški tednik priobčuje.

Šestkrat dam iztisniti ali koš napraviti iz natrganega grozdja, ter napolnim blizo 2 polnjaka. Drugi dan ob 8. uri zjutraj oprostijo koš in ga pusté. Ob 9. uri dam 40 funtov sladkorja v grudah, prav dobrega, na stiskavnici (preši) razdrobiti, tedaj 8 funtov na 40 pintov vode. Potem prekopljejo koš in ga na stran stiskavnice spravijo. Sedaj nanosijo vode za en polnjak na sladkor, ki se brž raztaja, potlej pa tropine razgrnejo. Popoldan pretočijo mošt in tudi droži, okoli 30 pintov ali bokalov zaukažem na stiskavnico med vodo in tropine vlti. Vse to dam dobro premešati, da se tropine navlečejo.

Čez 4 dni in noči grem gledat in si mislim, da bo ta mešanica vrela in se skvasila; toda mošt se v sodu ni veliko gibal ali vrel, še manj pa tropine na osladkorjeni vodi; menda, ker je o trgatvi precej hladen veter vlekel, potle pa je dva dni deževalo in nekoliko mrzlo bilo. Dam toraj napojene tropine poteptati in trikrat stisniti (izprešati), to je: trikrat koš narediti; vsakrat je tehtilo (vaga) eno uro viselo. In tako dobim en polnjak ali 5 veder ludre s sladkorjem.

Po okusu se nič ne loči od mošta: mastno je, pikeče, sladko, le bolj prazno, mehko, vodeno od pravega mošta se kuša, kar je naravno. Menda bo vrelo v sodu, in se tako razvilo in razodelo, kakošne važnosti da je to početje. Inak pa stane ukupno polnjak 14 gold. 48 kr.

Toliko priobčujem za zdaj. Ko bom se pa prepričal o trpežu in lastnosti te pijače, bom dragim našim vinorejcem naznanil.

Pri Negovi 14. oktobra 1865.

France Jančar, kaplan.

Važna iznajdba za čelarstvo.

* Mašina, po kateri se hitro in sam čisti méd iz satovja dobí, pa satovje celo ostane.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrileta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrlet leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 8. novembra 1865.

Gospodarske stvari.

Velika trgovina za živež na Dunaji, tudi nam važna naprava.

Dunajski časniki so nam prinesli glas, da 20. dne t. m. se začne prodaja v veliki trgovnici za živež (hrano), katero je ustanovila dunajska mestna občina (srenja).

Kaj pa je zopet to novega? in kaj nam mar za to, kar si Dunajčan napravlja?

To dvojno vprašanje nam bode stavil marsikter bravec.

Popisali bomo to novo napravo na drobno, ne samo zavoljo Dunajčanov, marveč zavoljo nas; pred vsem pa rečemo to-le:

Kar so železne ceste spodrinile navadno vožnjo na kólih, se je svet skrčil; povsod je bliže, ker je pot krajša, pa tudi vožnina je cenejša. Na Dunaj smo se nekdanj vozili 6 dni, zdaj greš popoldne iz Ljubljane in zjutraj si že na Dunaji. Človek, živina in blago: vse je hitro tū in tam. Ni tedaj čuda, da Vipavke vidimo na trgu v Gradcu z grozdjem, — da njih češinj zdaj veliko Dunajčan pozoblje, — da so kranjski raki na trgu dunajskem in tako družih reči več.

Al pri vsi ti kratki in priročni poti bila je za trgovino vendar dosihmal neka velika težava. Kdor pridela to ali uno, kar lahko spečá v velikem mestu, ne more sam tje; moral bi tedaj človeka poslati s svojo robo na sejm; ta se pa tudi ne iznajde v ptujem kraji — mešetarjev je treba; mešetar pa ni vselej pošten človek. In tako marsikteri ni mogel na dunajski trg, ako bi bil tudi rad.

Dunajčanje, ki so videli, da so Francozi v Parizu naredili veliko trgovnico za živež, kamor jim vsa dežela dovaževa hrano, so si mislili: kaj ko bi tudi mi tako prodajavnico ljudem napravili, da bi nam dovaževali, česar si naš želodec želi! — in kmali je bila stvar gotova, o kateri se njih prednikom še sanjalo ni.

Gotova stoji zdaj velika trgovina za živež na Dunaji!

Ko pa je Dunaj za-se skrbel, skrbel je tudi za nas, to je, za vse naše ljudi, ki imajo kaj tacihih pridelkov ali izdelkov na prodaj staviti, o katerih morejo misliti, da jih spečajo na Dunaji.

V trgovnici dunajski ima zdaj vsak Kranjec, Štajarec, Primorec, Korošec in vsak drug svojo štacuno; ni mu treba mešeterja; upravnik v mestni trgovnici je njegov barantač, ki mu njegovo blago prodaja. Ta trgovnica stoji pod očmi mestne gosposke, in zato ji more brez strahú zaupati to, kar je kdo poslal na Dunaj. Za vse je tukaj skrbjeno: da se blago sprejme, dobro shrani, prodá, skupljeni denar dobí itd.

Tudi za plačanje vžitnega davka ni lastniku skrbeti — vse oskrbuje mestno oskrbníštvo.

Kaj pa je vsacemu, ki v trgovnico kaj pošlje, vediti treba, — kako se tū ravná, — kaj se jemlje na prodaj itd., — vse to bomo našim ljudem razložili na drobno. (Dal. prih.)

Mladi vincar.

Spisuje v podúk vinorejcem France Jančar na Štajarskem.

(Dalje.)

Da se mlad vincar ložeje ravná in spominja svojih opravil, se mu tū ob kratkem ponavljajo, kakor jih ima „Umno kmetovanje“ s posebnim ozirom na naše slovenske štajarske kraje.

Opravila meseca januarja (prosenca).

Zavoljo snega in mraza se ne dá veliko storiti ta mesec, vendar so večkrat prav lepi dnevi, o katerih se še lahko kaj dela, na priliko:

Za nov vinograd naj se zemlja dva do 3 čevlje prekopuje, da se zrahljá, in dobra površna zemlja na dno, slaba pa na vzgor pride. V taki zemlji se sajenke in ključi najraje prijemljejo, rastejo in rodijo.

Kjer je močirje, naj se grabni 4 do 5 čevljev globoki, 2 pa široki skopljejo, to do 2 čevlja s kamenjem, kremenom, vejami, hlođjem itd. napolni, potem, pa z zemljo zasuje, da se voda odceja in rast pospeši.

Naj se pripravljajo jame 2 do 3 čevlje dolge in še čez, ako več trt ob enem misliš pogrubati, globoke naj bojo te jame 2 čevlja, enega pa široke, kjer se spomladi ima trta saditi ali pogrubati.

Naj vincar napravlja kole iz hrastovih, kostanjevih vej, ker ostali les se mora za potrebnejše reči obrniti; tudi iz češpljevega, slivovega lesa so jako trpežni koli; za palec debele akacije se za to rabo morejo posekati.

Gnoj, ki se pa z zemljo pokriti mora, mešanca naj se v vinograde nosi, ali inak zemlja za sepe.

Zadnjič, ako zavoljo slabega vremena ne moreš zunaj delati, popravlaj si svoje orodje: matike, lopate, sekire, nože, vinjenke, škarnje, lestovice, metlje, brente itd.

Opravila meseca februarja (svečana).

Kar se ni januarja dognalo, naj se zdaj stori. Kjer so trte položene in pokrite, ali v slamo zavite, naj se oprostijo in odmotajo, ako se ni več hudega mraza bati.

Pri obrezovanji trte se mora vselej na zrele in močne debele mladike gledati; take naj se na sod, z dvema bikoma in reznikoma obrezujejo, inak pa na kratke reznike. Naj se pazi na sad, plod, in na prihodnji močni les. Je škodoval mraz, naj se vse posebno poreže tik debela; sicer pa do čvrstega zdravega

očesa. Réz naj se naredi vsegdar med očesoma, bolje višje, ko nižje, stari kremplji se pa morajo odrezati.

Opravila meseca marca (sušca).

O obrezovanji naj se vzamejo mladike za ključe od zdravih trt, ki so močne in imajo gosteja očesa in tenki stržen, ter so čvrstega lesa in rodne. Ako je mogoče, naj bo za en palec starega lesa na ključih, kjer največ korenin vsajenih spustijo. 20 do 30 se jih poveže in v zemljo pogrebe; ako jih je pa manj, se brž v rožnjišnico položijo en čevljev dolge; inak še krajše; s 3 ali 4 očesi, pošev pol čevlja saksebi, da se koreninice ne trgajo in ranijo, kadar jih izkopujejo in dalje sadijo.

Vlačence se dober čevljev globoko v zemljo položijo, tako, da se en konec drži stare trte, drugi pa z 2 ali 3 očesi zunaj zemlje stoji, v sredini se dobre prstnecine dene, potem gnoja, ako ga je, zadnjič se vse zasuje in potlači. Dobro je, da taka trta, ako na mestu ostane, gnoja dobí; ako se pa presadí, ni ji ga treba.

Tudi cepiti trto, je dobro, posebno slabega plemena, z boljšo in rodovitnejo; to hitro poboljša trto; le prvo leto je paziti pri okopavanji na cepljenje, da se ne stre. Cepi se, kakor drevje.

Brajde naj se tudi otrebijo in okopljejo. Bičje, za povezila bikov in brajd, naj se oskrbí. Kôp se zdaj začne.

Opravila meseca aprila (malega travna.)

Kar se ni marca zgodilo, se mora dovršiti zdaj. Nov vinograd se zdaj zasadi; sicer ne škoduje tudi pozneje celó o Janževem. — Prazni prostori po vinogradih se zasadijo. Ako so ključi ukoreninjeni, se po dva ali trije v eno jamo denejo. Kolje se postavlja o okopavanji, 3 do 4 palcev od trte. Močnejša trta dobí močnejše kole, slabejša slabije. Kolje mora biti prosto skorje in gladko. Biki se privežejo z bičjem ali h količku ali k trti. Paziti je treba, da se ne zlomijo, in da si mladike potlej sence ne delaje. Okopuje se pred povezanjem bikov najmanj pol čevlja globoko, in da se do tretjega člena korenine porežejo; gnoj se blizo trte, zgornja zemlja pa k trti pristržuje.

Po prvi kôpi se biki povežejo, sepi nasipljejo, grabice in mejice sčistijo in strebijo, in jame v nižavah naredijo, da voda zemlje ne odnaša. Pri mladih trtah se o kôpi količki ne izpipljejo, da se ne pomandrajó in zaspó.

Opravila meseca maja (vélikega travna.)

V tem mesecu se prejšnja dela dokončajo. Ključi se v rožnjišnico pošev razpoložijo, ako se prej ni zgodilo, da so si že pognali. Potem je drugo okopavanje bolj plitvo in rahlo.

O pletvi se vse potrga in omuli, kar ne kaže za drugo leto, da bi se pleše zagrubale ali trta znižala. Na mladičicah naj se vse izrastlike poberejo. Nov vinograd se sopet zrahljá. Ako ktera dobra trta medlo (kúmerno) raste: vzemi kravjeka in scavnice, še boljše živinske krvi, prilij toliko ali dvakrat več vode, pomešaj vse dobro, in daj nekoliko dni stati. Potlej odgrebi pri trti zemljo, pa tako, da do korenin ne prideš, vlij 2 do 3 pintov tega zdravila in pusti jamo odprto skozi noč, potlej jo pa zasuj. Ako bi v tem mesecu mraz ali toča trto poškodovala, se more iznova obrezati, ker še za reznike mladika dozori.

Opravila meseca junija (rožnika).

Ako se kadaj vidi izrastlike nepotrebne, še se zdaj omulijo. Ker mladike močno rastejo in so zeló krhljive, se morajo vezati; pri nas navadno z rženo

slamo, 2 čevlja dolgo. Dve betvi na dvoje djani ste zadosti za eno vezilo; nikoli se ne sme listje, tem manj pa še grozdje vmes povezati.

Opravila meseca julija (malega srpana).

Tù pa tam se že morejo vršiči na mladikah pritrgovati, da grozdje in les bolj čvrsta postaneta, predno dozorita, in se tako mrazu zoperstavljata.

Ako je burja kolje podrla, naj se postavi in grozdje oprostí, kjer se zemlje dotika. Trava naj se začinja kositi. (Dal. prih.)

O pogozdovanji Krasa.

(Konec.)

Mogoče je vès Kras pogozditi, to je res, al po posebnih krajih bi trebalo popred za zemljo skrbeti. Gospodje gozdnega društva so ogledovali skor večidel taki Kras, kjer je še kaj prsti in še kaj grnja in celó drevja raste. Ako bi se bili pa obrnili pogledat skalovnega hriba nad stranjo pri Vremih, potem za Divačo, namreč grebena od Kožljika do Lokve, in kamnitih hribcev pri repnem Tabru, potlej skalovne puščobe dolnjega Krasa itd., bili bi se gotovo prepričali, da se nikakor ne dá vès Kras tako lahko pogozditi kakor si kdo na prvi hip misli. In takih prostorov, da ni mrvice zemlje, ampak samo čisto golo skalovje, ravno ko da bi bil kamniti tlak nalašč narejen, je žalibog ne po sto, ampak po tisoč in tisoč oralov na Krasu.

Da borovec, ne črni ne beli nista za Kras, kažejo domače skušnje; koder je bil dozdej nasajen, se je tudi gotovo posušil. Borovec žene kol ali koren globoko v zemljo, tedaj tirja taka tla, da more brez zadržka v zemljo pomagati si.

Da listje, kar ga od drevja odpada, potrhne med skalovjem in se uprsteni, ter raščo rastlin pospešuje, je gotova resnica; al vprašanje je: kedaj da bo listje od tistega drevja odpadalo, ki se ga komaj namerjavamo saditi ali sejati? In ko bi se to tudi zgodilo, ga burja tako razrešeta, da ga peresce ne ostane.

Da je saditev gozdnega drevja na Krasu bolj koristna kot setev, ni popolna resnica, zakaj po bolj plitvih tléh bi se bolj saditev, po žlebinah, žlotah ali dolinkah pa bolj setva ponesla, kajti po žlebinah, posebno v zavetjih in po dolinkah je povsod rodovitne zemlje na debelo; ako bi se tukaj zdravo in frišno seme sejalo, moralo bi kaliti ter bi dalo neizmernih domačih sadik za presajo, in gosta drevesca bi pa že v drugem letu sama sebe sončnega prepeka branila; — brez zalivanja pa se ne bo ne setev, ne saditev ponesla.

Da še Krasu najhitreje in gotovo k drevju saj nekoliko pripomore, je res prva potreba, da se tiste strani, kjer še kaj grma raste, od paše odločijo, in to prav brez zgube in težave, kajti po ravninah se skor cimica drevja ali grmovja ne vidi, le po skalovji, kodar je še kaj prsti in kamor ne morejo goveda in ovčji bleki stopati, se dobivajo še razne listne rastline. Menim, da tacih prepovedancev ne bi bilo treba obzidati; umnemu in ubogljivemu Kraševcu bi bila zadosti prepoved od soseske, in šopki slame na vejah bi mu, kakor je navadno, meje ali termene prepovedanca kazali.

Razdelitev saj dobrega sveta, kar ga je, se mora živo živo priporočati. V tem obziru so nam „Novice“ že večkrat prav natanko vse razložile. Tedaj dajte kot škala trdnemu in pridnemu Kraševcu priložnost, da vam pokazati more, kako se Kras obdeluje, čisti in zasaja; kmali bojo njive, vinske trte, sadna in gozdna drevesa iz obzidane ograde kazale dobiček.

Tedaj gospodje, ki ste na dotičnem mestu, nujte se, da bodo obraščene strani Krasa saj 15 let odmejene,

nepogozdenih brežinah. In prav to dvoje ti je vsa skrivnost.

Gozd veliko dežnice povzije. Vsak prijatelj nježnih cvetic vé, kolikokrat da je treba prilivati rastlinam, ki jih redí v loncih, kako naglo da se njihova peresa in vejice, ki se pobešajo, ako žejo trpé, očvrsté in vzdignejo, če je z vodo poškropí; kdo bode tajil, da gozd, zlasti kadar dežuje po dolgi suši, med deževanjem posrče veliko vode, ktera bi bila naglo odtekla v dolino, ako bi gozda ne bilo? Neštevilno perje gozdnih dreves na milijone in milijone kapljic posrče skoz svoje sesavne in hlapivne luknice; hrapavo, brazdato lubje tudi hoče imeti kaj pijače; po dežji, ki med drevjem pada na tla, grmovje in travje že hlepí, kar se ga vrine v zemljo, gosta mreža brezštevlnih nitkastih koreninic ga naglo in željno povzije ter ga ali brž ali nekoliko pozneje zopet oddá rastlinam, ktere ž njim hrani; in tako že po tej naravni poti po obilnem dežji veliko manj vode odteka z gozda, kakor s krajev, kterih gozd ne pokriva. Kdo ne vé, da polje, zlasti ako so žita še nizka, ali požeta, nikdar toliko dežnice ne povzije, kolikor je je treba gozdu za hrano? Ravno tako se vsaki lahko prepriča, da pusti in goli kraji povzijejo le malo dežnice, večí del je ž njih odteka. Dalje se ne sme prezirati, da po vsacem dežji na perji in vejah gozdnih dreves ostaja veliko vodenih kapljic, ktere se, kolikor jih ne posrčejo njihove sesavke, izhlapijo. Če se še nisi tega prepričal, po dežji pojdi na vrt in potresi ktero koli drevo, pa boš skusil, koliko kapljic te bode porosilo, večí del jih pa vendar še na njem ostane. Vse te bile bi odtekle z vrta, ako ne bi ondi stalo drevo, in pomnožile bi bile naliv.

Drugi del imenovane skrivnosti je, da gozd razdeluje in več dni ali celó tednov v sebi zadržuje dežnico, ktera naglo odteče z nepogozdenih krajev, zlasti z brežin. Kako pa to? — me boste radovedni vprašali. Iz mojega odgovora na to vprašanje boste razvideli, da so gozdi v tem obziru še večí varhi zoper divjo silo hudih nalivov. Mislite si hribato okolico, nad ktero se zbira nevihta. Nebó odpré svoje zatvornice, dež se vlije. Ondi pa stojé gozdni velikani, ki so skusili že marsiktero nevihto in videli marsiktero povodenj. Tisoč in tisoč močnih vej in vrhov, še več pa malih vejic se k nebu dviga, kviško drže milijonkrat milijone nježnih zelenih skledic, v ktere pada dar Božji — vodenih kapljic na bilijone. Peresne te skledice se nekoliko nagnejo še le takrat, ko so napolnjene; voda, kar se je je odveč vane nateklo, jame kapati od peresa do peresa, od vejice do vejice, da pokrepčá tudi niží rod — grmovje in rastlinje, zlasti pa, da darú Božjega vdeleží tudi mater zemljo, ki vse hrani in živí. Nevihta se poleže, dežjenja, gozd pa je na tihem storil svojo dolžnost ter o pravem času obdržal in ukrotil silno predrznost in divjo moč hudega naliva. Ne motim se, ako pravim, da na eno samo veliko lipo pade tovor vodé, predno začne v obilnejši meri kapati ž njenih zelenih skledic. To je mene skušnja učila; vsacemu čitatelju pa je dobro znano, da mora biti že precej obilen dež, ki premoči drevesno streho.

Kolikor v gozdu dežja pade na zemljo, ali od peresa do peresa, ali od veje do veje, ali med redkim drevjem, sprejme ga grmovje, travje, mahovje, resje. In tega gotovo ni malo. Saj je nek logar preračunal, da ena štirjaška milja, z resjem obraščena, povzije toliko vodé, kolikor je potok Nekar v nekterih dneh pripelje Renu. — Odpadlo suho listje, ktereга je po nekterih krajih nakupičenega po čevelj visoko, dež pije, góbi enako, ter ga potem oddaja rahli zemlji; — vse to pa dela, da veliko manj vode z gozda odteka, kakor je z dežjem pade na-nj. Vse pa, kar zmanjšuje vodo, jo tudi na

njeni poti zadržuje. Brezštevlné drevesne in rastlinske korenine in koreninice, ki se na vse strani in v globočino razprostirajo mreži enako, pa ne srčejo le vode, one tudi zemljo vežejo in trdijo, tako da voda ne more lahko izkopati novih strug in teči naravnost, ampak da se premetava zdaj sém zdaj tje, pri tem premetavanji se tudi na več krajev razzdelí, njena moč slabí, toraj bolj počasi teče, in tako se je veliko zakasní, in več časa je treba, predno pri vseh teh zadržkih popolnoma odteče — odtek je manjši, — moč njegova pa tudi manjša. Tega se lahko prepričaš, saj vidiš, da voda tem hitrejšé teče, čim večá je; izkoplji domačemu potoku dve strugi, pa boš videl, da bode voda bolj počasi tekla kakor v eni sami, ali pa nasproti napelji dva potoka v eno strugo, in videl boš, da se bo voda hitrejšé pomikala. Vrh tega še pomisli, da tisočkrat tisočerne korenine, v zemlji križem razprežene, branijo, da si voda ne more izkopati globoke struge in seboj vzeti prsti in kamenja, pa boš prepričan, da je gozd močna naravna bramba zoper razdiravno moč hudih nalivov.

Da vas tega še bolj prepričam, hočem polje v tem obziru primerjati gozdu. Na polji ni vsega tega, kar v gozdu zadržuje dežnico. Kaj so nježne, komaj meseca stare korenine, in slabe nitkaste koreninice poljskih rastlin, žit in sadežev, ako je primerjamo z orjaškimi koreninami stoletnih dreves! So li te nježne stvarce kakošna bramba zoper moč silne dežnice, da si ne izkoplje globokih strug in rovov? Nikakor ne. Saj nimajo posebne strehe gozdnega drevja, od ktere bi počasi kapala dežnica, dež jim večidel zlasti po setvi in žetvi z močjó pada na prst, s plugom zrahljano. In kaj se zgodí? Naglo si dežnica, kar je prst ne more sproti posrkati, poišče poti, po kateri odteka, izkoplje si brazdice v razmočeni rahli zemlji, brazdice se globé in globé, in dežnica se po njih, ker je nič ne zadržuje, naglo zbira v nižih mestih, ondi se narašča in narašča tako, da kmali nastane reka, ki se jame urnega teka vedno hitreje valiti, skalovje trgati, drevje lomiti in na svoji divji poti podirati vse, kar se jej ustavlja. Ljudjé v dolini pa se roké nad glavami, ki niso hotle sprejemati koristnih nauk, sklepajo in obupno zdihovaje čudijo, rekoč: „kako je vendar to mogoče?“

— r.

Mladi vincar.

Spisuje v podúk vinorejcem France Jančar na Štajarskem.

(Dalje.)

Opravila meseca avgusta (vélikega srpana.)

V tem mesecu je dobro vso travo po vinogradih pokositi in jo odpraviti, da grozdje več solnca vživa. Kjer je grahora za gnojenje posejanega, se mora, pred ko je v cvetji, podkopati. Kjer grozdje na zemlji leží, se jamica izkoplje, da prosto visi.

Opravila meseca septembra (kimovca).

V tem čusu nekteri vinograd v tretjič okopujejo, ko se grozdje začanja mehčati. Tudi nekteri odščipujejo listje, da grozdje več solnčne gorkote dobiva; pa bolje je vršiče privezovati mladikam, da bode les čvrsteji in rodovitnejši in da grozdje pred dozori; tako listje že samo po sebi od zrelote odpade do trgatve. O deževnem vremenu se že celó ne smé odščipavati, ker bi gnijilo. Kadar ose ali sršeni grozdje srkajo in pijó, se morajo gnjezda poiskati in pokončati. Tako se tudi mravljinjaki, ki drevju in grozdju škodujejo, morajo s kropom uničiti.

Opravila meseca oktobra (vinotoka).

Da se boljša plemena za pomnoženje poznajo, se v tem mesecu zaznamvajo z apnom ali s križcem. Trgatev se ne začne povsod ob enem času; zavoljo zračja, podnebja in različnosti trt, katerih ene prej, ene pozneje dozori. Nekteri vinorejci želé veliko imeti vina; ti prej trgajo; katerim pa je za boljše vino mar, trgajo pozneje. Pri nas na Štajarskem najbolj kaže: od sv. Terezije do vseh Svetnikov. In vince bo, kakoršna je letina: suha ali mokra; vino dobro ali slabo. — Pred trgatvo naj bo vsa posoda čista in snažna in pripravljena. Vse naj se vedno pošteno in zmerno godi. Vezila se morajo na trtah porezati, da je trta prosta, ko se bere. Trga naj se v lepem vremenu.

Opravila meseca novembra (listopada).

Kjer je potreba, se naj zdrave trte pogrubajo; tudi iz rožnjišnic sajenke presadijo. Ako vreme dopušča, se mora trta obrezovati, rane se prej zacelijo, očesa se s sokom bolj napolnijo in napnejo, in tako rodovitneje postanejo; tudi se ne jokajo; močno jih slabi, če se spomladi pozno obrežejo. Slaba trta se mora na eno oko obrezati, da k moči pride in se opomore. Na drugih krajih trto polagajo, in jo z zemljo ali listjem pokrivajo; kjer se dá, naj se tako stori, saj pri bolj nježnih in občutljivih trtah. Na brajdač se pa trta v slamo povije in obveže, in tako mraza obvaruje.

Opravila meseca decembra (grudna.)

V tem mesecu se zemlja, dobra prst iz „oslic“ in gnoj v vinograd nosi; tedaj naj se gnoj z zemljo pokrije, kolikor se dá o zmrznjeni zemlji. Pešeni vinograd se mora vsako drugo ali tretje leto pognojiti; ilovnati pa vsako četrto ali peto leto. Ako se skrbno gruba in zasaja in dobro okopuje, bo vinograd vedno močen in veliko pridelkov donašal. Se vé, da se vès vinograd naenkrat ne pognoji; to ni mogoče, temuč tako in toliko se mora vsako leto grabic pognojiti, da se drugo, tretje, četrto ali peto leto z gnojem spet tje pride, kjer se je pred tolikimi leti začelo. Kjer je najslabejša trta, se mora gnojiti brez ozira na leta. Kadar se pa še druga dela dajo opravljati, naj se doženejo. Inak naj pa si mladi vincar in priden obdelovavec vinograda oddahne in odpočije, da se z veselim upom v novem letu novih, sopet velikih pridelkov razveseljuje, kar mu iz srca voščimo. (Dal. prih.)

Državopravne stvari.

Ali ima kranjski deželni zbor pravico, državopravne reči obravnavati?

Dandanašnji, ko je to vprašanje vedno na vrsti, in ko slišimo od različnih stranek različne odgovore, utegne truda vredno biti, da pogledamo malo nazaj v zgodovino, kako so se obravnavale državopravne reči v preteklem stoletju, ko so ustavne pravice kranjske dežele še trdno stale.

Najimenitnejša državopravna postava prejšnjega stoletja je brez dvombe pragmatična sankcija že zavolj tega, ker se na njo, kakor na nepremenljivo državno podlogo ali stalo, tudi diploma 20. oktobra 1860 opira. Vrh tega se poganjajo dežele dandanašnji še posebno zato, da bi se s pragmatično sankcijo, ter z nedeljivostjo in nerazdružljivostjo avstrijskega cesarstva, kar ona vstanovljuje, v soglasje spravile pravice in svoboščine, ktere deželam gredo, pa se niso spoštovale.

Smel bi človek naravnost reči, da gré zdaj prav zato, da se tiste pogoje, pod katerimi so sprejeli deželni stanovi pragmatično sankcijo, pogoje, da se ohranijo in spoštujejo deželam stare pravice in svoboščine, med vladarjem po pragmatični sankciji nasledujočim in med deželami z novo državno stalno postavo (Staatsgrundgesetz) razjasné, ustanové in utrdijo.

Zavolj tega zdruštva in sorodstva praktične sankcije z državopravnimi postavami, ki se imajo zdaj narediti, je pot, po katerem, in način, kako se je ona delala, gotovo najboljše kazalo, kako naj se ravná tudi zdaj, da bode prihodnja državna uredba tako stanovitna in dotičnikom tako povoljna, kakor je pragmatična sankcija.

Pisma stanovskih obravnav nam tedaj zastran te reči pripovedujejo, da je cesar Karol VI. pragmatično sankcijo dne 30. aprila 1720 predložil kranjskim stanovom posebej kot vladni predlog na sprejem; ti da so se o tem posvetovali ter predlog s sklepom 19. junija 1720 sprejeli izrekši ob enem upanje, da cesar deželne pravice in svoboščine v smislu §. 9. oporoke Ferdinanda II. potrdi.

S §. 9 svoje oporoke je namreč zavezal Ferdinand II. vse svoje naslednike, da imajo deželam, po njem nasledovanim, njihove pravice in svoboščine potrditi.

Iz tega ravnanja pri pragmatični sankciji nam se razodeva dvoje: prvo, da se je ona sklenila prav po ustavno; in drugo, da je cesar to najvažnejšo državno stalno postavo dogovoril s zakonitimi zastopniki kranjskega vojvodstva neposredno.

Pa še druge prevažne reči se dajo posneti iz tega ravnanja.

Upanje, ktero so bili stanovi o sprejemu pragmatične sankcije izrekli, da se potrdijo deželi njene pravice in svoboščine, je cesar Karol VI. zvesto izpolnil. Dal si je 6. julija 1728 v Gradcu od notranjo-avstrijskih dežel zvestobo obljubiti, ter je pri tej priliki vse njihove pravice in svoboščine potrdil.

Med temi pravicami je bilo tedaj poleg družega posebno to-le: da so sodelovali pri ustanovljanji naslednjega reda vladarske hiše; oskrbovali brambo dežele ter v ta namen smeli vojsko zbirati, in jej vodje postavljati; da so davke dovoljevali, razdeljevali in pobirali, deželnega poglavarja (Landeshauptmann) sami volili, ter deželo v političnih in sodnih rečeh I. stopnje upravljali.

Ker so pa te deželne pravice, kakor smo videli, čisto ustavno zadobljene, in ker od tistihmal z ustavnim potom niso niti prenjene niti odpravljene, smemo z dobro vestjo trditi, da so še dandanašnji pravno veljavne.

Ali jih mar more to ob veljavo djati, da se nekaj časa v djanji niso spoštovale. Ali so se pa mar prestarale (verjährt) po tem, ko vemo, da za državno pravo prestaranja ni?

Radovoljno se pa mora pritrditi, da je živa potreba, da se te pravice po zahtevi današnjega političnega in društvenega življenja na novo uravnajo in ustanové.

Tako, mislim, je dokazano, da ima kranjski deželni zbor neovržljivo pravico, državopravne reči obravnavati.

Al temu je, poreče kdo, pravoslednost (Rechtskontinuität) februarskega patenta nasproti.

Al tacega bomo vprašali: Jeli je patent 20. februarja 1861 postal kedaj po vse ustavna postava? kdaj je bil on po ustavno predložen deželnim zastopnikom, ki so druga postavodajavna oblast, da bi ga sprejeli; in kdaj so ga ti po ustavni šegi za postavo sprejeli? Ali ni mar z diplomom 20. oktobra 1860 izrekoma in za vselej obveljalo, da vladar ne bo dajal več postav razun s pomočjo deželnih zborov in dotičnega državnega sveta?

Kako se blagó v trgovnici prodaja?

Prodaja se vse, kar v trgovnico pride, po opravnih, ki so za to od mestne gosposke postavljeni in v prisego vzeti, na nevarnost in na dobro lastnikom; ti opravniki prejemajo skupljeni denar in ga odrajtujejo lastniku.

Prodaja se pa blago v trgovnici po dvojni poti: po dražbi (licitaciji) ali na roko po predpisu, ki je nalašč za to narejen.

Mestna gosposka je postavila te-le opravnike:

za 1. in 4. vrsto (meso in ribe) gosp. Friderika Bahl-a, — za 2. in 3. vrsto (perutnino domačo in divjo) gosp. Jožefa Erthal-a, — za 5. vrsto (jajca in mastne reči) gosp. Julija Moll-a, — za 6., 7. in 8. vrsto pa gosp. Karola Granichstädten-a.

(Dalje prihodnjič.)

Prenaredbe postav

graške asekuracije zoper škodo ognja.

Prenarejene postave te asekuracije, ktera ima v Gradcu že od leta 1829 svoj glavni sedež in objema štajarsko, kranjsko in koroško deželo kakor bratovšina, so sicer že 1. maja letošnjega leta moč zadobile; al niso bile še dostojno razglašene; zato se nam potrebno zdi, da jih v „Novicah“ bolj na drobno razglasimo, ker to, kar se je prenarodilo, je res hvale vredno. Čujte tedaj, gospodarji!

Zavarovalnica ta zavaruje pohištva in njihove razdelke; kakor tudi nepremakljivo orodje v delavnicah zoper škodo, ktera se pripetí po ognju, po podrtju sosednega gorečega pohištva, ali pa pri gašenju ognja.

Pristop v društvo se napové pri opravniku, kteri je v vsakem zavarovalnem okraji postavljen, in tudi njemu se letni doneski in druga plačila odrajtajo.

Vsakemu je na voljo dano, svoje pohištvo po svojem mnenju zavarovati; le više, kakor je vredno, ne sme poslopja ceniti. Ako kdo hoče le nektere dele pohištva zavarovati, jih mora natanko popisati, sicer bi se tisti deli, kteri niso bili natanko napovedani, kakor nenaznanjeni obravnavali. Če kdo natanko posamesnih del poslopja ne naznani, ktere zavarova, veljá to zato, da je celo pohištvo zavarovano.

Še pri kaki drugi asekuraciji isto poslopje ob enem zavarovati, ni pripuščeno; ako tako pohištvo pogori, gospodar nikakoršnega odškodovanja ne prejme.

Ako kdo med letom v društvo stopi, se prične zavarovanje še le s prvim dnevom prihodnjega leta; če pa hoče, da zavarovanje precej veljá, to je, od dne, ko je njegov pristop vodstvo prevzelo, mora to natanko naznani, in letni donesek plačati za tekoče leto, kteri se po času pristopa ravná. Pristopnik ima pravico, zavarovalni list tirjati, za kterega pa mora kolek (štempelj) plačati.

Da se letni doneski za zavarovana poslopja, kakor so bolj ali manj v nevarnosti požara, tudi po pravici določiti morejo, so poslopja po mestu, na katerem stojé, v 6 poglavitnih vrst razvrstena (§. 61) in sopet potem, kakošne so strehe (s čim so krite), kako sestavljena in ktera opravila se v poslopih opravljajo, v več manjših vrst razredjena (§. 62).

V prvo poglavitno vrsto se štejejo poslopja v glavnih mestih: v Gradcu, Celovcu, Ljubljani.

V drugo poglavitno vrsto se štejejo poslopja v tistih krajih, v kterih so večidel krita s kovino, opeko (cegлом) ali s škrljmi in so s kamnjem ali opeko zidana. K temu se prištevajo tudi poslopja, ki posamesna stojé, to je, taka, zraven kterih do 30 sežnjev k večemu le še drugo poslopje stojí, in ker je gasila zadosti pri rokah. Sicer se pa taka poslopja štejejo

v tretjo poglavitno vrsto, kadar ni zadostnega gasilnega orodja.

V četrto poglavitno vrsto se štejejo poslopja taci krajev, ktera so večidel krita z opeko, ploščami ali lesom, je pa njih stavba bolj nevarna, če tudi je gasilo zadostno pri rokah. Kadar ga pa ni, se štejejo

v peto poglavitno vrsto. Tudi se tej vrsti prištevajo v tistih selih poslopja, ktera so večidel s slamo krita, kadar imajo zadostnega gasila.

V šesto poglavitno vrsto se prištevajo poslopja tistih sel, kjer so večidel slamnate strehe in je malo gasila.

V vseh teh 6 poglavitnih vrstah so pa poslopja zopet razločno razvrstena, in sicer:

- a) po razločnosti postrešja: 1. s kovino, opeko, škrljmi, 2. z lesom, 3. s slamo;
- b) po razločnosti stavbe, ali so namreč poslopja: 1. iz kovine, kamnja, opeke, 2. iz lesa ali ila, —
- c) po razločnem pravilu, ki se v njih opravlja: 1. ktero ni nevarno zavoljo ognja, 2. ktero je nevarno zavoljo ognja.

Tako so tedaj vsa poslopja gledé na ravno omejeno razdelitev, kakor so bolj ali manj varna pred požarom, v deset različnih vrst postavljena.

Vsako odškodovanje plača asekuracija po vloženi vrednosti, ako to pravo vrednost zavarovane reči ne preseže; razdelitveno število se pa rabi pri primerju doneska, da vsaki deležnik v razmeri toliko plača, kolikor je njegovo poslopje proti ognju varno.

(Konec prihodnjič.)

Mladi vincar.

Spisuje v podúk vinorejcem France Jančar na Štajarskem.

(Dalje.)

Konečno naj še se sledeče pristavi.

Gospoda si veliko prizadeva, kako bi se prešanje grozdja polehkotilo, zboljšalo in z manjšimi stroški opravljalo. Znajdli so že različne stroje ali mašine (preše), toda naših navadnih preš še ni nič nadomestilo, tem manj prekosilo. S tem pa ne rečem, da ne dobimo kadaj boljnih novih preš. Ker se tedaj rabijo skor povsod stare mašine, je želeti, naj bi tam, kjer se na novo delajo in stavijo (so tudi drage, ena veljá nad 300 for.), ne bili na tako visoki podvali, in vretena se nižje spustila, da nebo treba tako visoko po stopnicah na prešo grozdja nositi, ampak od tal naj bi se lahko čez pesti na pod iz brente vsipavalo; tako bi se dosti blata odstranilo, kterega inak brentarji na nogah na dno ali na pod nanosijo, in večkrat celó v moštu čaplajo in hodijo, ko grozdje nosijo.

Za polajšanje prešanja in uspešnega opravila, nam je kišta (mlin) z dvema valemoma znana. Ona se na pod postavi, in dva človeka vrtita valem tako, da se drug proti drugemu obrača ali vrtí. V kišto se iz brente grozdje vsiplje, valem se povrtita, in že je vse grozdje zmečkano na podu z moštom vred; mošt se v kad odceja skozi rešeto, peceljni in jagodine kože se pa proč porivajo. Tako pa je veliko več prostora na preši, kakor bi ga bilo, ako bi celo grozdje na prešo nosili. Potlej se ta drobiž na en kúp, ki se „koš“ imenuje, v obroče pomeče in izpreša, kar se 6 do 7krat čez noč ponovi. Tako se v eni noči 10 do 12 polnjakov napreša; a bolje kaže manje in čisteje, ko dosti in slabeje.

Kjer take kište (mlina) imajo, ljudje lahko do večera trgajo, in dosti več oberejo, ker se jim ni bati velikega kupa na podu, na večer brž zamorejo prešati, in mošt nobene sile ne dela. Na tropine nekteri vode nanosijo in dajo je kisati, potlej pa spre-

šajo. Iz začetka je to pijača. „ludra“ ji pravijo, potlej pa je jesih. Da bi se to ponavljalo in še kakih 15 do 20 funtov sladkorja na vsako vedro pridevalo, bi se pijača sila pomnožila; pa tudi draga bi bila. Tako po priliki sta dva Francoza, Petiot in Chaptal delala in veliko halabuko in ropot po svetu zagnala. — Nam tega ni treba, ker žalibog! še naravnega in dobrega vina dražje prodajati in ga dalje čez avstrijske meje dober kup spraviti ne moremo.

Doklada o nekterih gospodarskih rečéh.

Dobro in koristno je mlademu vincarju, tudi o gospodarstvenih rečéh kaj vedeti. Zatoraj mu ponudim tu nekoliko poduka o njivah, travnikih, sadnem vrtu in gozdu.

Od njiv.

Vincarji navadno nimajo veliko njiv v svojo rabo in zato ne kaže dosti od tega govoriti. To pa je treba povedati, da, kjer njive na homcih, brežinah ležé, se navzdol ne orjejo, temuč poprek, da se dobra zemlja ne odplavi brez koristi na ceste in grape.

Ako je peščena njiva pognojiti, se mora na gnojnišče ilovice nametati; kjer pa je ilovno polje, naj se peska primešuje gnoju; tako se svet popravi in zboljša.

Sejejo in sadijo naj se take reči, ktere več haska ali koristi donajajo, in so potrebnejše, postavim: bob, fižol, koruza.

Naši vincarji si radi dosti živine redijo, ker to je njih blago, premoženje. Dobro! naj tedaj tudi za veliko krme, klaje skrbijo s tem, da si pese, rune, obilno pripravijo, za se in živino. Kjer je več njiv, naj tam po dva ali tri ogone, kjer jih pa ni, pod goricami, po sadunovniku, nemške detelje (lucerne) posejejo, ktera 15 let in še dalje trpi, in se dá po štirikrat kositi v enem letu; spomladi, ko je še vse rjavo, že ta zeleni. Tako ne bo trebalo po gozdih in drugih ptujih krajih trave skrivoma nabirati ali krasti, kar je sila grdo in greh. (Dal. prih.)

Národno-gospodarske stvari.

Beseda o preseljevanji v ptuje dežele.

Iz Gorenškega.*)

Žalost nas je obšla in v srce nas je zbolelo, ko smo čitali, da se več naših rojakov, in zlasti na Gorenškem, napravlja ali saj misli o prvi priliki od naše predrage domovine posloviti in v ptuje, neznane kraje podati se — košček hleba iskat. Zares daleč je prišlo, da naši rojaki resnobno kaj tacega mislijo. Že smo hotli v naši britkosti po peresu seči in za Boga prositi vsakterega, naj kaj tacega ne stori, naj potrpi in počaka, da se vrnejo boljši časi; saj vedno tako ostati ne more! Pa pomislili smo sopet na drugo plat; reklo nam je nekaj: sila kola lomi, in vaše besede ne bodo zdale nič; kadar človek na eno stran ne vé pomagati si, si more pomagati na drugo, in boljše je, da se ta stvar od vseh strani dobro prevdari in v vrsto občnih zadev naroda našega postavi, ter od izvedenih mož pod velikimi našimi lipami — po novinah slovenskih — dobro razjasni in natanko prerešeta, kakor pa siromake, ki na izseljenje, žalibog! misliti morajo, same sebi in nemili osodi prepustiti: da bi šli, Bog vé, kam, in kako se jim bode godilo — morebiti slabeje, ko doma. Prosti ljudje si v tacih zadevah ne vedó sveta; v vasi pod lipo se take stvari ne dajo rešiti; v vasi pod lipo sosed sosedu rad potoži svoje tuge in težave — „da davki

bodo zmiraj večí, da gospodi ni verjeti“ itd. — Matiče dobro vé razsoditi, ali je ajda prav vsejana, ali čbele dobro beró. To in še marsikaj Matiče bolje vé, ko mi; toda za razsodbo takih stvari, kakor je preselitev v ptuje daljne kraje, se nam pa selska lipa premajhna zdí.

„Novice“ so to zadevo pred nami že na oder postavile in že mnogo o tem prinesle; mi tedaj s tem, kar tukaj spregovoriti mislimo, le vneti že razpravi pridružimo se.

Prva in najvažnejša stvar tukaj pa je, izseljencem take kraje poiskati in nasvetovati, da si svoje stanje zares poboljšajo,

druga je: da bi se ne samo nekoliko premožnim, ampak tudi čisto revnim k preseljenju pripomoglo,

tretja je: da bi našim ljudem ne bilo treba poptujčiti in na vsaki način dómu za zmiraj odpovedati se, da bi jim ne bilo treba še le ptujega jezika učiti se, predno bi mogli v novem kraji kam ganiti se; ampak da bi izhajali z maternim svojim jezikom, da bi ostali Slovani, in da bi ostali več ali manj tudi v zvezi z svojo očetnjavo,

četrtič: da bi tako preseljenje naši slovenski domovini tudi v materialnem obziru v škodo ne bilo, ampak v prid.

Podati se v daljno Ameriko je mogoče le takim, ki imajo že precej premoženja; tako, da bi marsikdo na izseljenje celó ne mislil ne, ako bi zdaj toliko gotovega v rokah imel, kolikor mu je za pot v Ameriko in tam za to in uno treba. In kadar so tam naseljeni, kdo jim je porok, da jim bode vse prav in po volji šlo? Poslednja vojska je sevrne države amerikske v tako strašne dolgove zakopala, da so tudi tam davki kaj hudi in nič manjši ne, ko pri nas. Podati se v Ameriko je toliko, kakor odpovedati se za vedno večne čase svoji domovini, odpovedati se pa tudi svoji narodnosti, svojemu jeziku in vsemu, kar je pravemu Slovincu drago na svetu; kajti niti ni misliti, da bi naš jezik tudi v drugem rodu obdržal se v Ameriki. Če jih prav dosti gré v Ameriko in se naselijo vkup, bodo vendar le kapljica v morji; kamor se bodo ganili, bo treba angleškega jezika; zgubljeni bodo na vedno za nas in naša uboga domovina ne bode imela nikdar nobenega dobička od njih.

Pa idimo v Banat, na Ogersko, v Srbijo, nam bode kdo rekel.

Dobro! Ali pa veste, kako je v teh deželah? ali mar mislite, da je v Banatu, na Ogerskem toliko prazne zemlje še, da ne vedó, kam ž njo?*)

Res, dosti je še zemlje tam za obdelovanje; toda tam, kjer je dobra, jim je nič ne ostaja. Kikindčani — pri véliki Kikindi raste najlepša banaška pšenica — je gotovo nič ne dado iz rok; saj se celó sami zato potegujejo, da jim vlada v najem dava svoja zemljišča — pusto obdelovati pa tudi ni dosti bolj zdatno, kakor na Gorenškem polje obirati. Toda ako bi prav kaj boljše bilo, je pa cena žita toliko nižja na Ogerskem.

(Dalje prihodnjič.)

Popotnikove opazke.

(Dalje.)

Mili čitatelj! ker sva že v Altoni, pojdi z menoj še v bližnjo vas Ottensen, kjer na pokopališču slavni pesnik Klopstok s svojima ženama počiva. Ni treba dolgo groba iskati; pokopališče je pri cesti, ktera skozi vas pelje; okoli cerkve, in malo korakov pred cerkvijo brž pri vstopu na mirodvor razprostira se stara košata

*) Ravno se bere po novinah, da se je pretekli mesec 600 duš iz Banata v Bulgarijo blizo Kurgasa preselilo. Pis.

*) Prosimo lepo, kar ste obljubili v pismu.

Pošlje se nazaj, pa le, če:

- a) ni blago toliko vredno, kolikor voznina znaša;
- b) če se pokvarjeno blago pošlje. Pri tej naključbi se v zapisnik zapiše, kakošno je bilo blago, katero se pa le po dovoljenji trgovničinega oskrbnitva na račun in nevarnost pošiljavca prodaja.

Opravniki (faktorji) morajo poslano blago vsake vrste koj, ko v trgovnico dospè, ali pa saj drugi dan po dohodu, na prodaj postaviti.

Na vsak način se mora tisto blago, ki je najhitrejšemu spridenju podvrženo, tudi pred vsem drugim najprej poprodati.

Blago spraviti na špekulacijo je prepovedano.

Kako se blagó po dražbi (licitaciji) prodaja?

Opravniki morajo dražbo (licitacijo), razun nedelj in praznikov, vsaki dan ob 5. uri zjutraj pričeti in ne-prenohoma do 10. ure dopoldne blago prodajati.

Izklicovavci opravniki morajo vsako blago glasno in razločno oklicovati, in sicer naznaniti: 1. številko licitacije, 2. sorto blagá, 3. od kod je prišlo, 4. težo, mero ali številko kosov, 5. ceno in 6. še kake druge opazke o blagu, če je treba.

Opravnik mora vsako višo obljubo sprejeti, in izklicovavec odbije še le takrat, ko se je že najviša ponudba trikrat glasno in razločno oklicala.

Kako se blagó iz proste roke prodaja?

Prosta kupčija na drobno je za zdaj vsaki dan razun nedelj in praznikov od 11. ure dopoldne do 1. popoldne; blago se ne sme niže prodajati, kakor je najniža cena za enako blago bila v poslednji licitaciji, pa tudi ne više, kakor je bila najviša cena pri taki licitaciji; kupci morajo blago na drobno prodano, kakor po dražbi prodano, iz trgovnice hitro spraviti.

Mestni pregledni uradniki zapisujejo zastran natanke kontrole pri dražbi kakor pri prosti kupčiji na drobno ob enem z opravniki služabniki enakoglasne zapise; na podlagi teh dvojnih zapisnikov se pošiljavcem denar pošlje, in se le za opravnik tista davščina odpiše, ki jim po postavi gré.

Pa ta kontrola je za pošiljavca na vsako stran popolno poroštvo; on more vselej, če le popraša, pri trgovničnem vodstvu izvedeti, po čim se je blago njegovo spečalo, tem bolj pa, ker je opravnikom zapovedano, da svoje kupčijske bukve morajo zmiraj v redu imeti, da jih trgovčno oskrbnitvo vsaki čas lahko na spregled vzame. (Dal. prih.)

Mladi vincar.

Spisuje v podúk vinorejcem France Jančar na Štajarskem.

(Dalje.)

Od travnikov.

Po travnikih nekteri iz jarkov skopano zemljo na obé strani nakupičijo v podobi jezov; potlej se pa čudijo, od kod da mokrota na travnik prihaja, in da kislá mrva raste namesti sladke. Na tak način voda v travnik prihaja, al odtekati v jarke in grabne ne more, ker jo jéz zadržuje. Zato naj marljivi in skrbni vincar take jeze pri grabnih, homce in zvišave na travnikih v nižave in mokrotne kraje razvozi in razgrne, da se voda lahko v jarke odceja. Ako je pa kak studenček kriv, da je travnik močiren, naj se po travniku brazda vreže ali skopá graben, njemu na dno naj se dene kamenja, kremená (kižleka) (tudi jelše so dobre tako položene, da ena poleg druge, tretja pa na njima v jarku leží), to naj se z vejami pokrije in z zemljo spet zadela in poravná: tako se voda odceja, vrh pa lepa trava raste.

Na tako nasipani in poravnani travnik se spomladi seneni drob, travna semena ali detelja, poseje. Inak se pa kislá mrva s potrošenim pepelom brž v deteljo in sladko krmo spreobrne.

Ako so travniki bolj suhotni, naj se jeseni z gnojem ali z gnojnico, kateri se dva dela vode prilije, pognojijo. Tudi s pepelom, sajami, apnom, mavcem, celó s krompirjevo natjo (zelenjado) se travniki gnojé.

Voda naj se, kjer se dá, le spomladi na travnike spušča, in sicer, dokler ni trava že za dva palca dolga. Spomladi se mora s travnikov vse dračje pobrati, gnoj, v jeseni raztrošen, pograbit in na kupe spraviti, potlej pa na gnojnišče ali s prstjo zmešan v vinograd, ali na njivo ž njim; tudi krtine razkoplji in grabne iztrebi, in vés ta trebež na gnojnišče zvozi. — Nobenega grma po travnikih ne trpi.

Kedaj travnike kositi?

Kosí naj se takrat, kadar je trava že večidel ocvela; inak ni niti seno, niti slama, niti otava. Otava pa se kosí, kadar je toliko vzrastla, da ni upati večé.

Ako je pa travnik tako močen in dober, da se dá trikrat kositi, je prav, prvokrat kositi zadnjega maja, ali ko začénja trava cvesti; drugič zadnjega julija, ali kadar otava dosti velika zraste; in tretjič zadnjega septembra, ali kadar vreme dopustí, in velikost trave kaže. Se vé, da se takemu travniku mora v pomoč priteči, bodisi z gnojem bodisi z zredčeno gnojnico. Kar potem še zraste, naj se pokosí ali o suhem vremenu popase.

Od živine.

Lepa živina je posestniku ponos. Lepo živino bo le tisti imel, ki jo ljubi. Pa tudi živina bo njega ljubila. Pregovor pravi: kakoršen je človek do živine, takošen je do človeka.

Živine naj vsak posestnik, toraj tudi vincar, le toliko redí, kolikor je lahko preredi. Boljše je manj pa dobro, kot veliko, pa slabo. — Ne rekaj: „Svinine ni treba zabeljavati!“ saj veš, tudi trpinčiti ne, ker je zoper peto zapoved božjo.

Živini se mora vsikdar zvesto in sicer v obrokih krme, klaje dajati; ne preveč na enkrat, da je pod se ne vleče, temuč večkrat, toda toliko, da se nasiti, poslednjič se napoji ali v hlevu, ali se na vodo žene, tako se ob enem tudi sprehodi.

Krmi se živina trikrat na dan: zjutraj od 5. do 7., opoldne od 11. do 1., zvečer od 5. do 7. ure.

Na nekterih krajih le dvakrat na dan živini pokladajo in jo krmijo, in sicer od 8. do 10. ure in popoldan od 3. do 5. ure. Pa to ni priporočila vredno. Tudi mi se radi trikrat na dan nasitimo, in vrh tega še kakega namečka želimo; tem bolj pa živina, ki nam pomaga vse opravljati, in daje, kar ima. To umé vsaka vincarica, ki komaj čaka molže, in to po trikrat na dan.

Pasti živino je potrata in zguba velika; le v jeseni na dobri paší o lepem vremenu se smé pripustiti.

Vsak večer naj se živini dobro nastelje, izkida pa vsak teden najmanj enkrat; iz konjskih hlevov pa vsaki dan, da konjem kopita ne gnjijejo.

Hlevi naj so snažni in čedni, brez pajčevin in zračni; ni dobro, da so poleti vedno zaprti. Gnojnica, scavnica se mora iz hlevov po položenih žlebih v gnojničino jamo brez over odcejati, da zidovje škode ne trpi, in da živina na suhem stoji. Pri snagoljubnih ljudéh je v vsakem dobro vravnanim hlevu v kakem kotičku: krtača in česelj (štrigel), s katero se živina snaži in čisti, kar ji sila dobro tekne.

Živina se ne sme naglo prehladiti; vroči, pôtjeni živini se ne smé dajati niti jesti niti piti, dokler se ne

ohladi. Ako zbolí, pokličí učenega in skušenega zdravnik; nikoli pa ne kliči neumnega mazača. Za rano mrzla voda pomaga. Ako se je prehladila, s slamo jo ribaj in odêni. Ako jo napne, vzemi nekoliko neugašenega apna in z vodo ji ga v lape vlij ali pa nekoliko salmijaka; to zadnje pomaga hitro, ko bi pihnil. Kdor pa želi več o tem vedeti, naj si kupi „živinozdravilstvo“, ktero sta spisala dr. J. Bleiweis in dr. Strupi v Ljubljani.

Tudi sol za lizanje živini jako koristi; sicer jej pa kaj dobro tekne s slano vodo poškropljena suha krma, ktero s slastjo jé; toda preveč soli se jej ne smé dajati.

Pretepajo in trpinčijo živino le hudobnega srca ljudje. (Dal. prih.)

Prenaredbe postav

graške asekuracije zoper škodo ognja.

(Konec.)

Plače, ktere mora vsak deležnik odrajtovati, so te-le:

a) Plača k predplačni zalogi (primščina) za vsacega, kateri se vpiše, iznaša 32 kr. od 100 gold. razdelitvenega števila. Dokler to odrajtvalo ni plačano, društvo vpisavcu za nobeno škodo dobro ne stoji.

Kakor hitro se predplačni zaklad tako povikša, da odstotek vrednosti zavarovavne vrednosti pobištév preseže, se ostanek prihodkov vsako leto obrne v polajšanje deležnikov pri plačanju navadnih letnih doneskov, kakor tudi v hitro odškodovanje ognjene škode, in tudi deloma za predplačila srenje k pripravi gasilnega orodja, od ktere ga pa ni treba obresti odrajtovati.

Predplačni zaklad ostane zmiraj nedeljivno premoženje društva. Ako bi pa društvo kdaj nehalo, se mora vês predplačni zaklad, kteremu se le odškodovanje in stroški oskrbníštva odpišejo, razdeliti med vse tadanje družbenike v primeri razdelitvinega zneska, kakor so njih poslopja v katastru zapisana (§. 84).

b) Letni donesek. Da deležniki več ne plačajo, kakor je za odškodovanje pogorelcev potrebno, se iznesek vseh odškodovanj tistega leta s stroški oskrbníštva vred še le v prihodnjem letu med družtvenike razdeli, ter se prisodi, koliko krajcarjev na 100 fl. razdelitvenega števila pride. To plačilo se potem najdalje do zadnjega marca (sušca) vsacega leta odrajta. Okrajni opravnik ga potem v plačilne bukvice vpiše in potrdi, da je denar prejel.

Plačila se morajo do tega časa natanko odrajtati, ker društvo nobenih zaostankov trpeti ne more. Ako tedaj družtvenik letnega doneska, ko je plačilna dôba že pretekla, še ni odrajtal, in če tudi je bil že plačan, pa denarnici vodstva še ni bil naznanjen, ne more deležnik nikakoršnega odškodovanja iskati, ako med časom, ko je s plačo zaostal, pogorí. Pravico odškodovanja še le dobí, kadar je vês zaostanek z vsemi postranskimi stroški pri družtveni kasi odrajtan. Vodstvo ima tudi, ako deležnik svojega doneska ob pravem času ne plača, pravico rubiti ga brez posebnega privoljenja.

Ako deležnik svojo zavarovano poslopje prodá, mora prejemniku naznaniti, da je poslopje zavarovano. Prodana pobištva ostanejo toliko časa zavarovana, dokler se novi posestnik redno ne odpové, da izstopi; novi posestnik je le zaostanek zadnjega leta svojega prednika plačati dolžan.

Če se zavarovano poslopje podere, da bi se znova sezidalo, se poprejšnja vrednost toliko časa pridrží, dokler se ne naznani, da se je pobištvo drugač premenilo.

Ako je bila vrednost poslopja do zdaj prenizko

cenjena, ali ako se je njena vrednost po zidanji povikšala, je vsakemu posestniku na prosto voljo dano, pri okrajnem opravniku vloženo vrednost povikšati. Če pa se taka prememba na zavarovanem poslopji pripetí, da se vrednost zmanjša, po kateri je bila popred zavarovana, mora zavarovanec, kakor hitro se ta vrednost premení, dotičnemu okrajnemu komisarju naznaniti in plačilne bukvice mu predložiti, da premembo v bukvice zapiše in to opombo, ktera mora od dveh zavarovancev podpisana biti, s pristavljenim dnevom in letom, vodstvu naznani. Ako se sčasoma primeri, da je poslopje iz manj zavarovanega razreda v bolj zavarovanega prestavljeno bilo, postavimo, da se namesti s škrlmi ali opekami z lesom ali slamo krije, ali če se v hiši manj proti ognju varno rokodelstvo opravlja, požarni zid podere, mora zavarovanec v treh mesecih po premembi to dotičnemu opravniku ali vodstvu naznaniti, da se v plačilne bukvice zapiše.

Ako bi se v preteku imenovanega časa ne naznani in ako zavarovanec take bolj nevarne lastnosti poslopja resnično ne pové, izgubi pravico do odškodovanja.

To pravico izgubi tudi zavarovanec, kateri je po pravici sumljiv, da je svoje poslopje ali sam ali pa po kakem drugem preišljeno zažgal, ali pa po svoji preveliki nemarnosti pokončal.

Kar se plačila odškodovanja tiče, mora vsak deležnik, kateri je pogorel, precej dotičnemu opravniku povedati, in ga prositi, da to vodstvu brez odloga naznani. Za škodo, ktera se po preteklih 14 dneh opravniku ne naznani, se nobeno odškodovanje ne plača.

K izvedbi škode mora vsak pogorelec izvedene može, zidarje ali tesarje pripeljati in svoje opazke v zapisnik vpisati dati.

Pristojne odškodbe se proti neštempljani, po sodnii potrjeni pobotnici zavarovancu, kateri je pogorel, ako je delež gotov, najdalje v štirnajstih dneh po dokončanem cenjenji škode v gotovini izplačajo.

Vsak deležnik ostane za leto in dan, v kterem njegovo poslopje pogorí, neprenehoma zavarovan, in sicer tako, da ima oblast, ako med letom vnovič pogorí, od družbe prositi odškodovanja.

Vsaki deležnik se mora postavam in odločbam vodstva vdati, in tudi tiste odločbe priznati, ktere so od družtvenega odbora postavljene. Ako se mu je pa po odločbah vodstva krivica godila, mu je prosto, sodnije prositi, da mu prepisno reč poravná; mora se pa vsem odločbam podvreči, ktere so zastran poravnave takih prepisov v XI. odlomku pravil izgovorjene.

Zastran izstopa iz društva veljá poglavitno vodilo to, da se vsako poslopje tako dolgo za zavarovano šteje, dokler se po postavi ne izbriše. Vsakemu deležniku je na voljo dano društvu odpovedati se.

Odpoved se mora pri vodstvu ali pri ogledniji ali pri dotičnem okrožnem komisarju naznaniti, pri kterem je napoved k pristopu naznanjena bila, ktera pa mora pred zadnjim mesecem vsacega zavarovavnega leta vložena biti, ker odpovedi, po preteku meseca septembra naznanjene, ne veljajo več.

Ako ni proti odpovedbi nobenega zadržka, ostane deležnik le tisto leto, v kterem se je odpovedal, zavarovan; on ne dobí nobenega odškodovanja, če po preteku leta pogorí, mora pa tudi v sledečem letu plačati donesek, kateri za zadnje zavarovano leto odpade.

Pravice odpovedati se nimajo:

- tisti posestniki, kterim prosto oskrbovanje njihovega premoženja ne pristojí;
- tisti, kateri so zavezno pismo vložili, da do napovedanega časa ali pogoja ne odstopijo.

Pri volitvi udov v družbino vodstvo ima vsak tak

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrileta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrileta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 6. decembra 1865.

Gospodarske stvari.

Mladi vincar.

Spisuje v podúk vinorejcem France Jančar na Štajarskem.

(Dalje in konec.)

Od sadonosnega drevja.

Vsak človek ljubi sad, tem bolj ako je žlahten; tudi vincar se mu ne odreče: zato naj sledeče vé.

Sadonosno drevje je ali divje ali žlahtno. Divje ni vredno, da žlahtnemu prostor krade. Zategadel se morajo na priličnih solnčnih krajih in legah, kakor: pod vinogradih, brežinah, pri potih in cestah, pri hišah itd.; divjaki, ako žlahtnih drevesec ni dobiti, presaditi že jeseni, ako pa to ni mogoče, se jim jame skopljejo, da se spomladi v dobro pripravljeno zemljo redoma presadijo in cepijo.

Za cepljenje so le leseni popki, ki so sredi vršnih mladik nastavljeni in najlepši; mladike se pri cepljenji za 3 popke prikrajšajo, da lepše ženejo. Ti cepiči se z vrhov žlahtnih dreves urežejo, predno muzga žene in se ohranijo v prsti palec globoko zakopani.

Požlahtnujejo se divjaki različno; a tu se naj navadno cepljenje omeni: boljše je jedro od lupine.

Cepi se v razklad; deblo se gladko odreže, razkolje in žlahtni cep pri strani v podobi zagojzdice v nežlahtno deblo tako vtakne, da se lub z lubom sprime, oboje se poveže in vsa rana s cepilnim voskom zamaže. Cepilni vosek se pa tako-le dela: vzemi rumenega voska, čiste smole in trpentina v enaki primeri, to troje na žrjavici vkup stopi, potem pa v mrzlo vodo v skledo zlij in z rokami stlači.

Spodnji cepičev popek ne sme biti zunaj debla, da se rana lepše zaraste.

Obrezujejo in trebijo se drevesa zgodaj spomladi, ko mraz neha in drevje še ni v muzgi. Cepi se spomladi.

Jablenčeki se k večemu dva čevlja globoko sadijo v bolj dobro ko preslabo zemljo; okopavanje jim jako hasni in rodovitnost pomnoži, bolj kot gnoj.

Ta sad je sila koristen: za jabelčnik, jesih, za surovo jéd in za prodajo; suh je kaj dober in zdrav, ako se skuha.

Jabelčnih plemen je blizo tisoč. Tako tudi štejejo hruškinih plemen čez 900.

Hruške ljubijo bolj rahlo zemljo, sprstenino in topel kraj. Sadijo se malo globokejše od jablanek, in okopavanje jim zeló hasni.

Tudi hruške so velik blagoslov božji; zakaj in kako so dobre, vsak vé.

Češnje v vsaki zemlji rastejo. Sadijo se plitvo, le malo globokejše od sliv.

Slive ali češplje in vsa taka plemena se morajo

plitvo saditi, da le zemlja korenine zakrije. Slive dolgo ne trpijo, zato je treba, da si jih vincar vsako leto kaj zasadi; gosto posajene dobro storijo; ljubijo zavetje. Pri hišah, kjer imajo dobro zemljo, ktero posebno ljubijo in ktera jim dobro tekne, rade rastejo in rodijo.

Koliko je ta sad vreden in koristen zdravim in bolnim ljudém, se je menda že marsikteri prepričal.

Orehi ljubijo vsako zemljo, vendar se po brežinah najboljše obnašajo, velika drevesa so in radi rodé.

Surôvi orehov sad se jeseni z lupino vred sadi, in sicer le kaka dva palca globoko, spomladi že kalí in raste, ako ga miši niso pojedle. Orehi radi pozebejo. Tudi ta sad in les je kaj hasnovit.

Kostanj ne pozebe tako hitro in za ljubo ima vsako zemljo, tudi na odsončni strani dobro stori. Od mladega se mora trebiti in snažiti; in tako bo lepše rastel, lepši les dal (ki je tudi za kole dober po vinogradu), pa tudi imel veliko več sadú, ki prav za trgatév o sv. Mihelu dozori. Sad dolgo ne trpi, brž se zgrbanči ali očrvivi. V ježicah v suhi pesek zakopan se najdalje ohrani.

Sadi se jeseni surôvi konstanj in spomladi žene in raste.

Da se sadonosno drevce strupenega zajčjega zoba obvarje, napravljajo nekteri iz kravjeka, peska, ilovice in apna, kar v vodi zmešajo, zmes, s ktero debela omažejo; nekteri pa je jeseni s slamo obvijó. Drugi svetujejo, debela namazati s salom. Vendar v slamo je zavijati najbolj kaže; ali pa iz slame napravljene trake tako na vejice obesiti, da se gibljejo in bingljaje zajca odpodijo.

Črešnje, slivov, kostanjev, hruškov, orehov les je koristen za mizarska, tesarska, kolarska in druga dela; zato naj se brez pomislika ne žge.

Od sadja.

Noben sad ni ves ob enem času zrel, tudi na istem drevesu ne. Toraj se mora nedozorelo sadje pobirati in na gnojnišče nositi, dokler nima rjavih pišek; potem pa se nosi v kad ali na pod, kjer se stolče in izpreša za pijačo: tako se dela jabelčnik ali hruškovec. Sicer se pa sadje ali surovo jé ali posuší; in ali surôvo ali suho prodaja.

Bolj zgodnji sad se navadno ne dá dolgo časa surôv ohraniti.

Sad jesenskih, tedaj poznejših jabelčnih ali hruškovih plemen se najboljše čez zimo hrani v kletih na suhem zračnem kraju na policah in večkrat do binkošť trpi; toda tedaj ni več tako prijetnega okusa.

Od gozdov.

Veči vinorejci imajo tudi gozde, in ker jih sami redkokrat vidijo in spregledujejo; je vincarjeva dolž-

nost jih čuvati in oskrbovati prostovoljno ali z dovoljenjem gospodarjevim.

Kjer je gozd, ima vincar listja za nasteljo dovelj, in gotovo si v njem sme tudi suhljad za kurjavo nabirati.

Kjer je temu tako, si bo prizadeval, gozdne tave odganjati, kateri travo z mladim drevjem vred trgajo in kosijo, v mladih hostah celó živino pasejo — in tako mlademu drevju sila veliko škodo delajo, ker je živina objé; zgodi se pa tudi, da samí rašč les sekajo.

Listje, ki lesu gnojí, se ne smé vsako leto na enem kraju grabiti, temuč vsako tretje leto.

Le krevlasti, dostali les naj se iztrebi, nikdar pa rašči.

Skrbeti je, da se po primernih krajih akacija zaseje ali zasadi, ktera bo vsako leto dovolj in jako trpečega kolja za vinograde dajala. Na prostornih legah naj se želod in kostanj, dva palca globoko v zemljo že jeseni zasejeta ali zasadita, da se dobí več listja in boljšega lesa za sode in druge reči. Orehe pa na strminah in brežinah posadi. Kjer jako redko drevesa stojé, naj se jesen, jelke, hoje in smreče, dve- ali tri-letno, jeseni ali spomladi varno zasadi, da se koreninice ne poškodujejo. Travje in roževje naj se od časa do časa pomuli, goščava pa, ko že odraste, naj se potlej iztrebi s koreninami, da gozd bolj raste. Za vsako rabo najbolj kaže meseca decembra les sekati, in sicer od kraja, da se lože spet zaredí.

Kdor od gospodarstvenih reči želi popolnejšega poduka, naj si omisli „Umno kmetovanje.“

Poziv

pomagati k stavbi spominka

v čast pokojnemu knezu in vladiku lavantinskemu

ANTONU MARTINU SLOMŠEKU.

Slovinci! Nazoči poziv trka na vaše rodoljubno srce in vas budi k slavnemu činu sjajnega domoljubja. Komaj so knez in vladika Anton Martin Slomšek v Gospodu zaspali, so enoglasno vsi slovenski časniki željo in tirjatvo izrekli, da je dolžnost slovenskega naroda, možu tako plemenitega značaja, rodoljuba tolikih zaslug in škofu tako visokih čednost dostojin spominek postaviti. Duhovski spominek so jim postavile slovenske čitavnice v navdušenih besedah in posamni rodoljubi v knjigah, pesmih in slikah; al javen spominek se še dandanašnji pogreša, kateri bi nam vtelesil Slomškove čednosti in zasluge.

Vsi izobraženi národi nekdanji kakor sedanjí so postavili javne in dragocene spominke možém, kateri so bili národa svojega dika in ponos; za njimi ne sme nikakor zaostati slovenska omika. Slomšek so bili jutranja zvezda na obnebi slovenskem, ko je še nočna tema pokrivala spijočo našo narodnost; kakor jutranja zarja so razsvetljevali slovensko mladost, da bi se zbudila in spoznala dolžnost do roda svojega; kakor solnce poldnevno so ogrevali naša srca za pobožno rodoljubje in zorili s svojo gorkoto mnogovrstne sadove národne prosvete; in njih smrt — ali ni bila večerni zvezdi podobna, ki je na kviško dvigala upanje naše in nas navdušila na njih grobu k prisegi stanovitnosti v delovanji za blagor národa?

Vse svoje dušne in telesne moči so tebi posvetili, mili národ slovenski! Tebi so bile posvečene vse njih misli, tebi vsak udarec njih očetovskega srca. Tebi je služilo njih peró nebeško, tebi je govorila njih beseda apostoljska. Tebi so žrtovali trudapolne dneve in noči, tebi vse svoje premoženje, tebi svoj mir in svoje dobro imé. Iz ljubezni do tebe so molčé do dna

izpili najbitkejši kelih obrekovanja in krivega dolženja. Kakor skala nepremakljivi so stali tvojim sovražnikom v bran in mirno sprejemali britke udarce, tebi namenjene. Neutrjena delavnost za tvoj blagor jim je izkopala grob prerani; al zadovoljni so stopili va-nj, ker svesti so si bili, da so tebe ljubili čisto in stanovitno do konca.

Národ slovenski! ktera žrtva ti bo prevelika, da vredno preslavljaš dobrotnika tolikega, da javno in sjajno pokažeš svojo hvaležnost in razsvetljeno omiko?

Odbor v ta namen sestavljen iz poročnikov visoke časti vrednega konzistorija labodske biškupije in mariborske čitavnice, ktere ud so bili, ktere zbore so tolikokrat s svojo pričujočnostjo in besedo razveseljevali, vabi s tem vse Slovence, naj pripomorejo, da se postavi vladiku Slomšku javen in krasen spominek v mariborskem mestu, kamor so v blagor Slovencev sedež lavantinskega škofijstva prenesli in kjer njih koščice počivajo. Zatoraj prosi odbor za milodare po vseh krajih, kodarkoli se govori slovenski jezik in se ljubi in spoštuje spomin Slomškov, ter k žrtveniku domoljubja vse Slovence kliče.

Slovinci! v gostih vrstah obstopite tedaj žrtvenik hvaležnega domoljubja. Pokladaj vsak, kolikor zamore in kakor ga rodoljubno srce nagiba. Veča ko bo vaša radodarnost, sjajniši bo spominek Slomškov.

Pristopite najpoprej vi duhovniki; vam so spisali „hrano evangeljsko in apostoljsko“; — nasledujte učitelji; vam je „Blaže in Nežica“ potokáz pravega slovenskega šolstva; — ne zaostajajte očetje in matere slovenske, ki krušnico Slomškovih „Drobtinic“ zavživate; — pridruži se mladost slovenska, ki ti Slomšek „pot deviškega življenja“ kažejo; — pa tudi vi otroci pritecite, ki vas Slomšekov „angel molitve“ vodi. Pristopimo brez razločka vsi in pokažimo svetu, da Slomškove misli so naše misli, njegova načela naša načela; da njegov značaj in njegov duh ostane Slovincem potokazna zvezda za vse čase. Pokažimo svetu, da smo vredni in sposobni, da kakor národ živimo, kakor národ se čutimo in kakor národ v kolo ravnopravnih národov stopimo.

Živila na veke slava in spomin Slomškov!

V Mariboru 1. decembra 1865.

Opravični odbor.

Dostavek vredništva „Novic.“ Prepričani smo, da ta poziv bode segel v srca vsem našim rodoljubom in da bode vsak po svoji moči djansko pokazal, da časti možá, ki se je vès žrtvoval za národ svoj. Doneske v oklicani blagi namen prejema tudi vredništvo „Novic“, ktero bode prejeti denar naznanjalo v svojem listu.

Slovensko slovstvo.

* *Zemljepisna začetnica gosp. Jesenko-ta.* Slovensko zemljepisno polje, na katerem je prezaslužni gosp. Hicinger pred nekoliko leti že oral celino, našlo je zdaj sopet marljivega obdelovavca. Zemljepisna začetnica g. profesorja Jesenko-ta, ktero so že „Novice“ in drugi naši časniki pohvalno v misel vzeli, ustreza zares živi potrebi. Ker je pa zemljepisna začetnica ta, kar se tiče terminologije, za vse Slovence nekako začetnica, po kateri naj bi se ravnala tudi dotična literatura, in ker, namenjena zlasti za šole, utegne, ako Bog dade, doživeti več izdateb, mislim, da bi bilo kaj koristno, če bi jo naši pisatelji pazljiveje pregledali in očitno presodili. Iz tega namena izvira tudi teh nekoliko suhoparnih vrstíc. Ne bom pa se spuščal v to, da je šolski knjigi v pisavi več dolike in uglaje želeti, le nekatere opombe bodem si dovolil tú pa tam zastran terminologije.